
**Gezinnen in een financieel kwetsbare positie:
Bevindingen uit de Gezinsenquête 2021**

Laure-lise Robben
Anna-Laura Marana
Caroline Spaas
Koen Hermans

KU Leuven

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Minderbroedersstraat 8 – B-3000 Leuven
Tel 0032 16 37 34 32
E-mail: swvg@kuleuven.be
Website: <http://www.steunpuntwvg.be>

**STEUNPUNT
WELZIJN
VOLKSGEZONDHEID &
GEZIN**

Publicatie nr. 2025/13
SWVG-Rapport 47
Titel rapport: Gezinnen in een financieel kwetsbare positie: Bevindingen uit de Gezinsenquête 2021
Promotor: prof. dr. Koen Hermans¹
Copromotor: prof. dr. Caroline Spaas²
Onderzoekers: dr. Laure-lise Robben¹ en Anna-Laura Marana¹

¹ LUCAS, KU Leuven

² Gezins- en orthopedagogiek, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, KU Leuven

Dit rapport kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Overheid. In deze tekst komen onderzoeksresultaten van de auteur(s) naar voor en niet die van de Vlaamse Overheid. De Vlaamse Overheid kan niet aansprakelijk gesteld worden voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de meegedeelde gegevens.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Het consortium SWVG

<i>Deelnemende instellingen - Dagelijks bestuur</i>	
KU Leuven	
· LUCAS, Centrum voor zorgonderzoek en consultancy	Prof. dr. Anja Declercq Prof. dr. Koen Hermans
· Instituut voor Sociaal Recht	Prof. dr. Johan Put
· HIVA - Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving	Prof. dr. Tine Van Regenmortel
UGent	
· Vakgroep Bestuurskunde en Publiek Management	Prof. dr. Bram Verschuere
· Vakgroep Volksgezondheid en Eerstelijnszorg	Prof. dr. Katrien Vanthomme
· Vakgroep Volksgezondheid en Eerstelijnszorg	Prof. dr. Jeroen Trybou
Vrije Universiteit Brussel	
· Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen	Prof. dr. Johan Vanderfaeillie
Universiteit Antwerpen	
· Faculteit Sociale Wetenschappen	Prof. dr. Koen Decancq
<i>Partnerinstellingen</i>	
Universiteit Hasselt	
· Faculteit Geneeskunde en Levenswetenschappen	Prof. dr. Wim Pinxten
Thomas More Hogeschool	
· Unit Mens & Welzijn	Dr. Peter De Graef
Arteveldehogeschool	
· Sociaal Werk	
Hogeschool Gent	
· Onderzoekscentrum 360° Zorg en Welzijn	
UC Leuven-Limburg	
· Research & Expertise - Expertisecentrum Health Innovation	
Karel De Grote hogeschool	
· Onderzoek en maatschappelijke dienstverlening	
Hogeschool PXL	
· Expertisecentrum PXL Social Work Research	
Odisee co-hogeschool	
· Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk	
KeFor	
· Kenniscentrum Forensisch Psychiatrische Zorg	
<i>Coördinatie en secretariaat</i>	
Coördinator SWVG Administratieve ondersteuning	Dr. Kathleen De Cuyper Manuela Schröder Lut Van Hoof

Rapport 47

Oktober 2025

Gezinnen in een financieel kwetsbare positie: Bevindingen uit de Gezinsenquête 2021

Onderzoekers: dr. Laure-lise Robben¹ en Anna-Laura Marana¹
Promotor: prof. dr. Koen Hermans¹
Copromotor: prof. dr. Caroline Spaas²

¹ LUCAS, KU Leuven

² Gezins- en orthopedagogiek, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, KU Leuven

Samenvatting

Deze studie analyseert de financiële kwetsbaarheid van gezinnen in Vlaanderen aan de hand van een analyse van de Gezinsenquête 2021, aangevuld met kwalitatieve diepte-interviews met ouders van tieners. De algemene doelstelling is om beter te begrijpen hoe financiële kwetsbaarheid zich uit in de Gezinsenquête, en zich vertaalt in opvoedingsrealiteiten, zorgnoden en de mate van toegang tot ondersteuning. De resultaten tonen aan dat financiële kwetsbaarheid niet herleid kan worden tot louter een laag inkomen. Financieel kwetsbare gezinnen kampen vaker met meervoudige deprivatie, structurele onzekerheid en zorgnoden op meerdere levensdomeinen (zoals gezondheid, huisvesting en opvoeding). Alleenstaande ouders, gezinnen met migratieachtergrond, lager opgeleide ouders en gezinnen in slechte gezondheid bevinden zich daarbij in een verhoogd risico. Hoewel financieel kwetsbare gezinnen vaker geconfronteerd worden met verhoogde opvoedingsdruk en bijkomende zorgnoden bij kinderen, maken zij minder gebruik van formele hulpverlening. Deze ongelijkheid in toegang benadrukt de noodzaak aan structurele verbeteringen in de afstemming en laagdrempeligheid van hulpverlening, opdat ondersteuning daadwerkelijk kan aansluiten bij de complexe en meervoudige noden van financieel kwetsbare gezinnen. Een sterkere lokale verankering, proactieve toeleiding en geïntegreerde ondersteuning zijn cruciaal. Daarnaast blijft het hulpaanbod voor gezinnen met tieners onderbelicht. Er gaat veel aandacht naar de noden en vragen van gezinnen met jonge kinderen in het maatschappelijk debat, terwijl ook in de tienerjaren de opvoedingsdruk en financiële stress zich in financieel kwetsbare gezinnen optreedt. De beleidsaanbevelingen benadrukken het belang van toegankelijke en preventieve ondersteuning die structureel investeert in materiële zekerheid, inkomensbescherming en opvoedingsondersteuning op maat.

Inhoud

Inleiding	7
Hoofdstuk 1 Kwetsbaarheid: een conceptuele en operationele verkenning	9
1 Begripsverheldering: van armoede tot kwetsbaarheid	9
2 Financiële kwetsbaarheid: een dynamisch en multidimensionaal concept	13
Hoofdstuk 2 Methodologie	15
1 Onderzoeksvragen	15
2 Data	15
3 Kwetsbaarheid in de Gezinsenquête: afbakening en operationalisering	16
4 Methoden	20
4.1 Kwantitatieve analyse	20
4.2 Kwalitatieve analyse	20
Hoofdstuk 3 Financieel kwetsbare gezinnen in de Gezinsenquête	23
1 Profielkenmerken	23
2 Opvoedingsondersteuning	29
2.1 Gebruik van formele hulp	29
2.2 Vragen en zorgen over de opvoeding	35
2.3 Opvoedingsbeleving en -belasting	36
3 Sociaal-emotionele gezondheid van kinderen	40
4 Gezondheid	46
5 Sociaal leven	47
Hoofdstuk 4 Aanvullende reflecties: het perspectief van financieel kwetsbare gezinnen	51
1 Veelheid aan zorgnoden binnen gezinnen	51
2 Beschikbaarheid van hulp: tussen rijkdom en versnippering	53
3 Toegankelijkheid en zelfredzaamheid als voorwaarde?	54
4 Onoverzichtelijk en versnipperd hulpaanbod	55
Hoofdstuk 5 Conclusie	58
Referenties	61
Appendices	65

Lijst Tabellen

Tabel 1	Groepen op basis van inkomens en deprivatie	18
Tabel 2	Overzicht kenmerken respondenten	22
Tabel 3	Ongewogen resultaten van de groepen op basis van inkomen en deprivatie (kolom%)	24
Tabel 4	Formele hulp en advies per groep, en aanbod waar ze beroep op doen m.b.t. opvoeding	32
Tabel 5	Gebruik van advies naar vragen/zorgen naar vragen/zorgen in afgelopen jaar (n=3.225) (Geïnspireerd op Tabel 12 van Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023), rij%	36
Tabel 6	Opvoedingsbeleving (POPI-schaal) voor de verschillende groepen(gemiddelde scores per subschaal; schaalbereik 1-5).	39
Tabel 7	Sociaal-emotionele gezondheid kinderen (gemiddelde per groep).	43
Tabel 8	SDQ-impactvragen	44
Tabel 9	Logistische regressieanalyse	45
Tabel 10	Groepen naargelang hun sociaal leven	48

Lijst Figuren

Figuur 1	Het armoedeweb (Netwerk Tegen Armoede, zoals gebruikt in Coene et al. (2023, p34)	11
Figuur 2	Scree plot na PCA	67

Inleiding

In Vlaanderen groeit vandaag één op de zeven kinderen op in een gezin met risico op monetaire armoede. Daarnaast leeft bijna één op de vijf inwoners in een situatie van armoede of sociale uitsluiting (Statbel, 2024). Deze cijfers bevestigen dat financiële kwetsbaarheid een structureel maatschappelijk probleem vormt, met ingrijpende gevolgen voor het welzijn van gezinnen en de ontwikkelingskansen van kinderen.

Hoewel het beleidsmatig belang van het bestrijden van armoede erkend wordt, blijft onze kennis over de concrete leefsituatie en ondersteuningsnoden van financieel kwetsbare gezinnen in Vlaanderen beperkt. Vooral bij de gekende risicoprofielen – zoals alleenstaande ouders, mensen met een migratieachtergrond of gezinnen met een laag opleidingsniveau – ontbreekt het aan diepgaande, contextgevoelige analyses die kunnen bijdragen aan meer effectieve beleidsvorming.

In dit project beogen we om die kenniskloof te verkleinen via een analyse van de Gezinsenquête 2021. Deze enquête, afgenomen bij meer dan 3.000 gezinnen met minstens één kind jonger dan 25 jaar, biedt een rijk overzicht van het gezinsinkomen, materiële tekorten, schuldenlast en het gebruik van ondersteunende diensten. Dit project brengt kwetsbaarheidsprofielen in kaart en gaat na welke vormen van ondersteuning deze gezinnen (niet) gebruiken, en welke potentiële barrières daarin een rol spelen. Op die manier willen we een diepgaand inzicht verkrijgen in de financiële kwetsbaarheid van gezinnen in Vlaanderen, met het oog op het formuleren van beleidsaanbevelingen die bijdragen aan een meer effectieve en inclusieve ondersteuning.

Het onderzoek steunt op vijf doelstellingen. Ten eerste wordt financiële kwetsbaarheid bij gezinnen gedefinieerd en geoperationaliseerd op basis van de Gezinsenquête 2021. Hierbij wordt gereflecteerd over de geschiktheid van financiële indicatoren zoals het inkomen en materiële deprivatie als indicator voor gezinskwetsbaarheid. Ten tweede worden sociaal-demografische en contextuele kenmerken van financieel kwetsbare gezinnen geanalyseerd, in vergelijking met minder kwetsbare gezinnen. Ten derde worden de noden en moeilijkheden van kwetsbare gezinnen onderzocht op diverse levensdomeinen. Ten vierde wordt nagegaan welke vormen van ondersteuning zij gebruiken, of er sprake is van ondergebruik, en welke verklaringen hiervoor relevant zijn. Ten slotte worden de beleidsimplicaties van de bevindingen besproken, met het oog op het versterken van het ondersteuningsaanbod voor financieel kwetsbare gezinnen.

Om deze doelstellingen te realiseren, hanteren we een mixed-method onderzoeksoptiek. De basis van het onderzoek bestaat uit een kwantitatieve descriptieve analyse van de Gezinsenquête 2021. Deze resultaten worden vervolgens verdiept aan de hand van kwalitatieve data, verzameld bij gezinnen die zich in een kwetsbare positie bevinden.

In het eerste hoofdstuk verkennen we het concept 'financiële kwetsbaarheid'. In het tweede hoofdstuk bespreken we de data, de concepten en methodologie. In hoofdstuk drie worden de bevindingen uit de kwantitatieve analyse uiteengezet, waarna hoofdstuk vier de aanvullende inzichten presenteert uit de kwalitatieve verdieping. Tot slot worden in het vijfde hoofdstuk de bevindingen samengebracht in een conclusie en vertaald naar beleidsaanbevelingen.

Hoofdstuk 1

Kwetsbaarheid: een conceptuele en operationele verkenning

Het begrip ‘financiële kwetsbaarheid’ neemt een centrale plaats in binnen het gezins- en armoedebelief in Vlaanderen. Toch blijkt het in beleid en praktijk een ambigu en meerlagig concept, met uiteenlopende definities en interpretaties. In dit hoofdstuk verkennen we dit begrip zowel op conceptueel als op operationeel niveau, met als doel een bruikbaar kader te schetsen voor de verdere analyse van gezinnen in een financieel kwetsbare positie.

1 Begripsverheldering: van armoede tot kwetsbaarheid

Binnen het armoede- en gezinsonderzoek circuleren verschillende, vaak overlappende termen zoals armoede, kinderarmoede, deprivatie, sociale uitsluiting en kwetsbaarheid. Hoewel ze verwant zijn, verschillen ze inhoudelijk en beleidsmatig van elkaar.

Armoede wordt klassiek gedefinieerd als een gebrek aan middelen om een menswaardig leven te leiden. In België wordt dit vaak gemeten aan de hand van de armoederisicogrens, oftewel de ‘AROP’ – het risico op monetaire armoede, gedefinieerd als 60% van het mediaan inkomen (Statbel, 2023). In 2024 beschikt 11,5% van de gezinnen in België, en 7,7% van de gezinnen in Vlaanderen, over een inkomen dat onder de armoededrempel ligt (Statbel, 2025a). In 2024 is de inkomensgrens voor alleenstaande ouders met één kind €1.975/maand, voor een koppel met twee kinderen is dat €3.191/maand (Statbel, 2025a). Deze AROP-indicator heeft een uitgesproken financieel-economische focus, en maakt deel uit van de bredere ‘AROEPE’-indicator, oftewel het risico op armoede of sociale uitsluiting. Deze laatste indicator combineert drie dimensies: de eerdergenoemde AROP-indicator, de LWI-indicator (Low Work Intensity) die huishoudens identificeert met lage werkintensiteit en de SMSD (Severe Material and Social Deprivation) die huishoudens met ernstige materiële en sociale tekorten identificeert. Deze multidimensionale benadering toont aan dat armoede meer omvat dan enkel een gebrek aan inkomen. Dat bevestigt ook het Interfederaal Armoedebestrijdingssteunpunt (2023). Het Steunpunt benadrukt dat armoede steeds een gebrek is aan financiële middelen, maar tegelijkertijd ook een uitdrukking is van een breder systeem van ongelijkheid en structurele uitsluiting waarbij grondrechten zoals toegang tot huisvesting, onderwijs, werk en gezondheidszorg onvoldoende gerealiseerd zijn (Steunpunt tot bestrijding van armoede, 2023). Deze visie bevestigt dat financiële kwetsbaarheid slechts één (zij het cruciale) dimensie is binnen een ruimer netwerk van sociale uitsluitingsprocessen. Ook statistische gegevens weerspiegelen dit meerlagige karakter van armoede. In 2024 liep 12,8% van de Vlaamse bevolking het risico op armoede of sociale uitsluiting (AROEPE). In datzelfde jaar bleek 6,9% van de Vlaamse bevolking te leven in een huishouden waar zeer weinig werd gewerkt (LWI). 3,4% van de huishoudens in Vlaanderen bleek te kampen met ernstige materiële en sociale deprivatie (SMSD), wat wil zeggen dat ze niet in staat zijn om dagelijkse uitgaven te doen die noodzakelijk zijn om menswaardig te leven (Statbel, 2025a). Het begrip *sociale uitsluiting*, zoals geïntegreerd in de AROPE-indicator, verwijst naar structurele processen die individuen of groepen uitsluiten van volwaardige maatschappelijke participatie: onderwijs, werk, cultuur, politiek enzovoort. Het wordt beschouwd als het meest omvattende begrip, en vormt de bredere maatschappelijke context waarin armoede en kwetsbaarheid ontstaan en bestendigd worden (Cantillon, 2017; Vranken et al., 1991).

Het begrip *deprivatie* hangt sterk samen met armoede, maar peilt naar het concrete gemis aan noodzakelijke levensmiddelen (Townsend, 1979). Dat dit ook kinderen in sterke mate treft, blijkt uit cijfers van 2021: toen leefde 12,8% van de Belgische kinderen – en 8% van de Vlaamse – in een situatie van materiële en sociale deprivatie. Deze kinderen ontbeerden minstens drie van de zeventien basisitems die volgens de Europese definitie essentieel zijn voor een gezonde en evenwichtige ontwikkeling (Guio & Van Lancker, 2023). In het verlengde daarvan wordt vaak gesproken over *kinderarmoede*, een concept dat zich niet beperkt tot financiële tekorten, maar ook betrekking heeft op onderwijskansen, gezinsfunctioneren, huisvesting, gezondheid en maatschappelijke participatie (Guio & Van Lancker, 2023; UNICEF België, 2023).

Naast een complex en gelaagd fenomeen, is armoede volgens Spicker (2016) een “wicked problem”: een hardnekkig en complex maatschappelijk probleem zonder duidelijke oplossing. Het is niet enkel een materieel tekort, maar een systeem van sociale uitsluitingen die elkaar versterken. De Jaarboeken Armoede en Sociale Uitsluiting van de Universiteit van Antwerpen (Coene et al., 2023) omschrijven armoede als een:

“...netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan, in die mate dat men geen leven kan leiden dat voldoet aan de menselijke waardigheid.” (Raeymaeckers et al., 2018, p. 24)

Deze onderlinge verwevenheid komt terug in het concept van het ‘armoedeweb’, waarbij tekorten op domeinen als inkomen, huisvesting, gezondheid en onderwijs elkaar versterken. Bijvoorbeeld: slechte huisvesting leidt tot gezondheidsproblemen en leerachterstand bij kinderen. Deze cumulatieve nadelige effecten maken het moeilijk om op eigen kracht aan armoede te ontsnappen (Coene et al., 2023).

Figuur 1 Het armoedeweb (Netwerk Tegen Armoede, zoals gebruikt in Coene et al. (2023, p34))

In deze context wordt in Vlaanderen het begrip *kansarmoede* vaak gebruikt, waarbij armoede zichtbaar is op verschillende levensdomeinen, zoals inkomen, arbeid, huisvesting, opleiding, gezondheid en sociale netwerken. De kansarmoede-index van Opgroeien is hierbij een veelgebruikt instrument, kijkend naar de situatie van het gezin van borelingen op basis van registraties van Kind en Gezin. In 2024 groeide 12,2% van de kinderen tussen 0 en 3 jaar op in kansarmoede. Kinderen in kansarmoede leven vooral in een gezin met een beperkt inkomen, met ouders met een laag opleidingsniveau en een precare arbeidssituatie (Opgroeien, 2025).

Een laatste concept dat hier sterk bij aanleunt is de bredere term *kwetsbaarheid*. Algemeen verwijst kwetsbaarheid naar een bredere toestand van verhoogd risico op uitsluiting of tekorten. Het begrip is contextueel en dynamisch: een gezin kan tijdelijk kwetsbaar zijn zonder structureel arm te zijn. Kwetsbaarheid verwijst daarom niet louter naar een gebrek aan middelen, maar het omvat een samenspel van structurele en situationele factoren die de veerkracht van gezinnen onder druk zet (De Bie, 2007; Vranken, 2009). Het weerspiegelt daardoor de sociale positie van gezinnen en hun toegang tot hulpbronnen over verschillende levensdomeinen heen (Robben & Van Lancker, 2020a).

Duidelijk is dat de geleefde ervaring van kwetsbaarheid onmogelijk direct meetbaar is. Ze kan slechts benaderd worden via indicatoren zoals het inkomen en/of uitkomsten zoals deprivatie. De consensus geldt dat financiële kwetsbaarheid geconceptualiseerd kan worden als 'diegene die kwalitatief minder hebben in vergelijking met de gebruikelijke levensstandaard in de eigen samenleving' (Dewilde, 2025). Deze relatieve conceptualisering gaat gepaard met gevoelens van schaamte en stigmatisering, die voortvloeien uit en bijdragen aan beperkingen in sociale participatie (Lister, 2021; Sen, 1983).

Het hanteren van de verschillende concepten vereist niettemin een doordachte en kritische benadering. De keuze voor bepaalde termen is namelijk niet neutraal: zo richt het beleid zich, bijvoorbeeld, frequent op ‘kinderarmoede’ als beleidsobject, wat onbedoeld kan bijdragen aan de indirecte culpabilisering van ouders. Door de nadruk te leggen op het kind, verschuift de focus van structurele en contextuele factoren naar individuele gedragingen of opvoedingspraktijken. Hierdoor dreigt de bredere gezinscontext uit beeld te verdwijnen. Onderzoek wijst echter al jarenlang op het belang van deze gezinscontext en de intergenerationele overdracht van armoede, waarbij kinderen van arme ouders een verhoogd risico lopen om zelf in armoede terecht te komen op volwassen leeftijd (Dewilde, 2024; Vranken, 2009). We weten dat in België 44,6% van de volwassenen die opgroeiden in een financieel moeilijke situatie een verhoogd armoederisico (AROE) hebben, tegenover 8,9% van de huishoudens die uit een financieel comfortabelere situatie kwamen (Statbel, 2025b). In de strijd tegen armoede moeten daarom kinderen en hun gezinnen centraal komen te staan, zoals onderstaand citaat vermeldt.

“The escape from poverty must have children and their families at its heart. Because poverty disproportionately affects households with children, children are twice as likely to live in extreme poverty as adults (...). This is not because parents are not caring for them. It is a failure not of families but of governments (...).” (De Schutter et al., 2023, p. 154).

Deze stelling benadrukt een fundamenteel inzicht: armoede treft gezinnen met kinderen in disproportionele mate, en dient dan ook niet begrepen te worden als een individueel of pedagogisch falen van ouders, maar als een structureel tekortschieten van overheidsbeleid. Zo hebben bepaalde groepen verminderde of geen toegang tot kind- of gezinsgebonden uitkeringen – nochtans een cruciale bouwsteen van een inclusief systeem van sociale bescherming. Onderzoek toont aan dat betere toegang tot steun en diensten, voor zowel de ouders als de kinderen, leidt tot een gezondere, productievere samenleving. Investerings renderen op lange termijn via hogere scholing, betere gezondheid en arbeidsdeelname (Esping-Andersen, 2002; Hendren & Sprung-Keyser, 2020).

Om dergelijke complexe uitsluitingsdynamieken ten volle te begrijpen, is het noodzakelijk om rekening te houden met de kruispunten waarop verschillende vormen van ongelijkheid samenkomen. Een intersectioneel perspectief helpt zichtbaar te maken hoe sociale categorieën zoals klasse, gender, etniciteit en migratiestatus zich gelijktijdig en in wisselwerking manifesteren. Deze overlappende kwetsbaarheden versterken niet alleen de ervaring van armoede, maar bepalen in belangrijke mate ook de toegang tot hulpbronnen, ondersteuning en maatschappelijke participatie. Vanuit die optiek vereist het armoedevraagstuk niet enkel een sectorale aanpak, maar een geïntegreerd en inclusief beleidskader dat oog heeft voor de meervoudige en gelaagde aard van sociale uitsluiting.

Armoede is dan ook geen onvermijdelijk gegeven. Door doelgerichte en structurele investeringen in gezinnen – met aandacht voor de uiteenlopende vormen van kwetsbaarheid die hen treffen – kan het beleid bijdragen aan het doorbreken van de mechanismen die intergenerationele armoede in stand houden. Investerings in gezinnen en in het bestrijden van armoede mogen dan ook niet louter als uitgaven worden beschouwd, maar als rendabele investeringen met aantoonbare positieve effecten op zowel sociaal vlak als op het overheidsbudget (De Schutter et al., 2023).

2 Financiële kwetsbaarheid: een dynamisch en multidimensionaal concept

In dit project hanteren we het begrip ‘financiële kwetsbaarheid’. Daarbij erkennen we dat kwetsbaarheid geen statische toestand is, maar het resultaat van een complex samenspel tussen structurele factoren (zoals ongelijkheid, discriminatie, beleidskeuzes) en situationele gebeurtenissen (zoals verlies van werk of echtscheiding).

Uit onderzoek blijken sommige gezinnen financieel kwetsbaarder dan andere. Onder meer eenoudergezinnen, gezinnen met een migratieachtergrond, gezinnen met een laag inkomen en/of lage scholingsgraad, en gezinnen met kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften hebben een verhoogd armoederisico. Daarenboven gaat het vaak om een combinatie van risicofactoren binnen één gezin. Eenoudergezinnen, bijvoorbeeld, beschikken gemiddeld over een lager inkomen, hebben hogere kosten en een verhoogde mentale belasting (Nieuwenhuis & Maldonado, 2018; Van Peer, 2023). Gezinnen met migratieachtergrond ondervinden structurele drempels zoals taalbarrières, beperkte toegang tot rechten, en discriminatie op de arbeidsmarkt en de woonmarkt (Coene et al., 2023). Gezinnen met een laag inkomen en/of lage scholingsgraad ervaren vaak een combinatie van financiële stress, slechte huisvesting en lagere arbeidsparticipatie. Dat zien we ook weerspiegeld in recente cijfers. In 2024 liepen alleenstaande ouders een verhoogd risico op armoede of sociale uitsluiting (39,5%) tegenover alleenstaanden (27,2%) en een koppel met één of meer kinderen (14,4%). Andere uitgesproken kwetsbare profielen zijn laagopgeleiden (33,4%, tegenover 18,5% gemiddeld opgeleiden en 9,0% hoger opgeleiden), huurders (37,3%, tegenover 10,7% bij eigenaars) en personen met een migratieachtergrond (niet-EU27: 42,4%; ander EU27-land: 20,1%; Belgische herkomst: 15,3%). Tot slot lopen werklozen (69,0%) en andere inactieven (42,8%) een aanzienlijk hoger risico op armoede of sociale uitsluiting, vergeleken met werkenden (6,4%) en zelfstandigen (9,8%) (Statbel, 2025a). Samenvattend behoren laagopgeleiden, werklozen, huurders, alleenstaande ouders en personen met een migratieachtergrond tot de groepen met het hoogste risico op armoede en sociale uitsluiting (AROE).

Daarnaast kunnen ook mentale of fysieke problemen dit kwetsbaarheidsprofiel versterken: gezinnen met kinderen met een handicap moeten vaker met een lager inkomen rondkomen: ze leven vaker samen met alleenstaande, laagopgeleide ouders, en met andere gezinsleden die eveneens een handicap hebben (Vinck & Van Lancker, 2019). Bovendien weten we dat de uitkomst van zo een financieel kwetsbare situatie eveneens de kwetsbaarheid van een gezin kan versterken. In hun invloedrijke werk ‘Schaarste’ van econoom Sendhil Mullainathan en psycholoog Eldar Shafir (2013) onderzoeken ze de ingrijpende gevolgen van financiële tekorten. Zij stellen dat financiële schaarste aanvankelijk een verhoogde alertheid en efficiëntie kan bewerkstelligen: doordat urgente financiële kwesties voortdurend de aandacht opeisen, zijn mensen in kwetsbare posities vaak beter in staat om dergelijke problemen op de korte termijn effectief te beheeren. Deze cognitieve scherpste blijkt echter niet duurzaam en komt met aanzienlijke neveneffecten. De gefocuste aandacht op directe geldzorgen leidt tot wat de auteurs omschrijven als ‘tunnelvisie’ – een vernauwing van de mentale blik, waarbij andere, mogelijk belangrijkere langetermijndoelstellingen worden verwaarloosd of verdrongen. Dit fenomeen houdt verband met een afname van de zogeheten mentale bandbreedte: het vermogen om aandacht te reguleren, weloverwogen beslissingen te nemen, plannen te volgen en impulsen te beheersen. Op die manier ondermijnen financiële zorgen het cognitief functioneren, met negatieve gevolgen voor het gedrag en de besluitvorming op de langere termijn (Mullainathan & Shafir, 2013). Er is ook een duidelijk verband tussen gezinsstress en het welbevinden van kinderen: kinderen in gezinnen met stress hebben bijna drie keer vaker een verhoogd risico op sociaal-emotionele problemen dan kinderen in gezinnen zonder stress (Verhagen et al., 2023).

Zoals eerder aangehaald ligt een belangrijk deel van de kwetsbaarheid niet in de kenmerken van gezinnen, maar eerder in structurele barrières die toegang tot hulp, rechten en ondersteuning belemmeren (Staat van het Gezin, 2025; Vinck et al., 2023). Enkele voorbeelden zijn complexe procedures en ontoegankelijke loketten die hulpzoekend gedrag ontmoedigen; een gebrek aan toegankelijke informatie wat leidt tot onderbenutting van rechten; en stigmatisering wat zorgt voor sociale uitsluiting en een gevoel van schaamte (Lister, 2021).

Om deze complexe en gelaagde realiteit van financiële kwetsbaarheid in kaart te brengen, is het cruciaal om het concept op een werkbare en meetbare manier te vertalen. In wat volgt (en vooral in Hoofdstuk 2.2) wordt daarom uiteengezet hoe financiële kwetsbaarheid binnen dit onderzoek operationeel wordt afgebakend aan de hand van zowel objectieve als subjectieve indicatoren.

Hoofdstuk 2

Methodologie

1 Onderzoeksvragen

In deze studie bouwen we voort op inzichten van onder meer Robben en Van Lancker (2020), Bronselaer en Robben (2023) en Audenaert, Nys en Bronselaer (2024), en beantwoorden we de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe kunnen we financiële kwetsbaarheid bij gezinnen definiëren en operationaliseren in de Gezinsenquête?
2. Wat zijn de kenmerken van deze kwetsbare gezinnen op verschillende levensdomeinen? En in welke mate verschillen ze van de niet-kwetsbare gezinnen in de Gezinsenquête?
3. Welke vormen van ondersteuning gebruiken deze gezinnen en is er sprake van ondergebruik in vergelijking met niet-kwetsbare gezinnen?
4. Wat zijn de implicaties van de onderzoeksresultaten voor het beleid ten aanzien van kwetsbare gezinnen?

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden, maken we gebruik van een gemengde methodologische aanpak. De eerste twee vragen worden onderzocht via kwantitatieve analysetechnieken op basis van de Gezinsenquête 2021. De derde vraag vereist een kwalitatieve benadering, waarmee we dieper ingaan op ervaringen rond het gebruik van ondersteuning. De vierde onderzoeksvraag vergt een gecombineerde benadering, waarbij inzichten uit zowel de kwantitatieve als kwalitatieve analyses worden samengebracht.

2 Data

De gezinsenquête werd in 2016 en 2021 uitgevoerd door het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin op basis van een steekproef van 9.000 personen uit het Vlaams Gewest met minstens één kind jonger dan 25 jaar (zoals geregistreerd in het Rijksregister)¹. Een belangrijk verschil tussen beide edities is dat in 2016 gescheiden ouders zonder inwonende kinderen niet werden opgenomen. Hierdoor zijn met name gescheiden vaders ondervertegenwoordigd. Een aanvullende studie op de Gezinsenquête 2016 wees uit dat de steekproef, ondanks een lage responsgraad, wel degelijk representatief was voor de doelpopulatie. In 2021 werd de steekproefmethodiek aangepast, zodat ook ouders bij wie de kinderen officieel elders wonen (zoals gescheiden ouders, alleenstaanden en legenestgezinnen) werden meegenomen. Dit biedt een vollediger beeld van de gezinsdiversiteit in Vlaanderen (Audenaert, 2022).

Aan de enquête namen 2.189 gezinnen deel in 2016 (responsgraad: 24,3%) en 3.323 in 2021 (responsgraad: 36,9%). Beide steekproeven zijn representatief voor geslacht, leeftijd en herkomst; de steekproef van 2021 is bovendien representatief voor het gezinstype (Audenaert, 2022).

¹ Alle informatie inzake de Gezinsenquête is beschikbaar via www.gezinsenquête.be.

3 Kwetsbaarheid in de Gezinsenquête: afbakening en operationalisering

Hoe kunnen we financiële kwetsbaarheid bij gezinnen definiëren en operationaliseren in de Gezinsenquête? Om onze resultaten in zekere mate vergelijkbaar te maken met andere onderzoeken en om ze te kunnen valideren, hanteren we een benadering van financiële kwetsbaarheid die aansluit bij de gangbare indicatoren. Daarbij staat het gezinsinkomen en deprivatie centraal.

Allereerst kijken we naar *het inkomen*. Een belangrijke beperking daarbij is dat het om een eigen inschatting van de respondent gaat wat het gezinsinkomen inhoudt. Daarnaast vraagt de enquête niet om een exact cijfer, maar kan de respondent zichzelf classificeren in een inkomenscategorie, waardoor er geen exacte inkomens zijn van de huishoudleden². Om de inkomensgegevens in de Gezinsenquête 2021 toch vergelijkbaar te maken tussen verschillende huishoudtypes, herberekenen we de inkomensmiddens van deze categorieën als equivalente gezinsinkomens³. Een mogelijke invalshoek is om te kijken naar de inkomens onder de 70%-drempel, zoals een studie van Dewilde (2025) naar *“financial disadvantage”* deed. Zij besliste om een genereuzere armoededrempel over te nemen om een grotere groep respondenten mee te nemen die mogelijk niet inkomensarm zijn in enge zin, maar wel te maken hebben met sociale en materiële deprivatie of andere vormen van economische kwetsbaarheid (Dewilde, 2025). Wij beslissen echter om verder te gaan met de traditionele 60%-drempel (AROP, zie hierboven), omwille van vergelijkbaarheid met publieke gegevens, en omdat we eveneens de deprivatie van gezinnen apart onder de loep nemen.

Ten tweede kijken we naar *de deprivatie* van de gezinnen. In de Gezinsenquête peilen vier variabelen naar de financiële draagkracht van gezinnen, door te vragen naar hun subjectieve en materiële deprivatie. De subjectieve deprivatie bekijkt in welke mate gezinnen aangeven te kunnen rondkomen met hun beschikbare inkomen⁴, en of dit gemakkelijk of eerder moeilijk lukt. Dit meet de ervaren financiële druk zoals die beleefd wordt door het gezin zelf. Het is gebaseerd op eigen inschatting en gevoel van (on)voldoende middelen, eerder dan op objectieve normen. De materiële deprivatie bekijkt meer objectieve financiële tekorten. Dit gebeurt door te peilen naar de mogelijkheid om jaarlijks op vakantie te gaan⁵, het vermogen om onverwachte uitgaven te kunnen doen⁶ en de betalingsachterstanden⁷. Om de onderliggende structuur van deze vier deprivatie-indicatoren te

² Vraag in de Gezinsenquête 2021: “Hoeveel bedraagt het totale beschikbare netto inkomen per maand van uw gezin? Het gaat zowel om de netto inkomens uit arbeid of uit uw bedrijf, als sociale uitkeringen (vervangingsinkomen, kinderbijslag, werkloosheidsuitkering, pensioenuitkering, tegemoetkoming personen met handicap) en andere uitkeringen (maaltijdcheques, interesten, mandaten, e.d.)”. De antwoordcategorieën zijn: minder dan 1.000 euro; tussen 1.000 en 1.999 euro; tussen 2.000 en 2.999 euro; tussen 3.000 en 3.999 euro; tussen 4.000 en 4.999 euro; tussen 5.000 en 5.999 euro; tussen 6.000 en 6.999 euro; meer dan 7.000 euro; ik weet het niet (zie vraag 84 in Gezinsenquête 2021).

³ Omdat de samenstelling van gezinnen sterk varieert, wordt het inkomen omgerekend naar een equivalent inkomen op basis van de OECD-modified schaal: aan het eerste lid van het huishouden wordt de waarde 1 toegekend, aan elk volgend huishoudelijk lid van 14 jaar of ouder 0,5, en elk volgend kind (tot 14 jaar) 0,3. Bijvoorbeeld: een gezin met twee volwassenen en één (>14jarig) kind krijgt een equivalentieschaal “2”, met een inkomen van €5000 zou dit gedeeld worden door 2.

⁴ Vraag in de Gezinsenquête 2021: “Met het totale beschikbare inkomen van uw gezin voor ogen, kan uw gezin zeer gemakkelijk, gemakkelijk, eerder gemakkelijk, eerder moeilijk, moeilijk of zeer moeilijk rondkomen?”

⁵ Vraag in de Gezinsenquête 2021: “Er zijn bepaalde dingen die veel mensen zich niet kunnen veroorloven, ook als zij dat zouden willen. Kan uw gezin het zich veroorloven om jaarlijks een week op vakantie te gaan?”

⁶ Vraag in de Gezinsenquête 2021: “Stel dat uw gezin verplicht is een onverwachte uitgave te betalen van ongeveer 1.100 euro. Kan uw gezin deze met eigen middelen betalen?”

⁷ Vraag in de Gezinsenquête 2021: “Heeft u of uw gezin problemen met het betalen van facturen?”

onderzoeken, werd een exploratieve factoranalyse (EFA) uitgevoerd op basis van een correlatiematrix. De vier variabelen hangen sterk met elkaar samen, en blijken één gemeenschappelijke dimensie te meten (zie Appendix A). Deze bevindingen ondersteunen de interpretatie dat de vier items samen een gemeenschappelijke latente dimensie van financiële draagkracht meten, en het dus geldig is om ze samen op te nemen in onze analyse. In de analyse van deze studie maken we een onderscheid tussen inkomens en deprivatie door de inkomensgroep en deprivatiegroep (zie Tabel 1) apart te bespreken. Beide groepen zijn onderverdeeld in drie categorieën die elkaar niet overlappen. Anderzijds kan er wel een overlap zijn tussen de inkomensarme en (ernstig) gedepriveerde gezinnen. Zo kunnen sommige gezinnen met een laag inkomen zich toch financieel redden (niet gedeprimeerd), terwijl andere gezinnen met een relatief hoger inkomen financiële druk of betalingsproblemen ervaren (gedeprimeerd). Om deze reden analyseren we inkomensarmoede en deprivatie als afzonderlijke indicatoren van financiële kwetsbaarheid.

Een volgende methodologische stap is de keuze van een gezinsdefinitie. Er zijn daarbij twee benaderingen mogelijk: een sociologische en administratieve definitie. Een sociologische definitie vertrekt bv. vanuit een feitelijke woonsituatie, of zoals in de gezinsenquête, vanuit de perceptie van gezinsleden zelf. In de gezinsenquête wordt immers gevraagd 'Wie behoort volgens u tot uw gezin?' (Audenaert, 2022). Een administratieve definitie vertrekt vanuit administratieve gegevens, doorgaans de wettelijke verblijfplaats of domicilie om huishoudens (gezinnen) af te bakenen. Meer bepaald geven de respondenten in de Gezinsenquête zelf aan welke personen bij het gezin horen. Een administratieve definitie, daarentegen, hanteert een striktere grens. Een duidelijk voorbeeld van zo een definitie is door enkel de gezinsleden mee te rekenen die officieel gedomicilieerd zijn op hetzelfde adres. Deze benadering ligt vaak aan de basis van beleidsstatistiek. In een eerste verkenning zagen we voor dit project dat als we alle door de respondenten vermelde gezinsleden meetellen, 22,5% tot de inkomensarme groep behoren (minder dan 60% van het mediaaninkomen), en 20,9% tot de financieel kwetsbare groep (60-80% van het mediaaninkomen). Past men daarentegen de administratieve definitie toe, dan daalt het aandeel inkomensarmen tot 7,3% en de financieel kwetsbaren tot 10,4%. Tegelijk stijgt het aandeel gezinnen dat als niet-financieel kwetsbaar wordt gecategoriseerd (>80%) van 56,6% naar 82,3%. Een nadere vergelijking tussen gerapporteerde en gedomicilieerde gezinsleden bevestigt deze trend. Het aantal kinderen in de steekproef dat door respondenten werd vermeld ($n = 1.865$) komt relatief dicht in de buurt van het aantal officieel ingeschreven kinderen op hetzelfde adres ($n = 1.735$). Voor volwassenen is het verschil veel groter: 3.316 gerapporteerde tegenover 2.785 gedomicilieerde volwassenen. Dit verschil wijst op een bredere interpretatie van het gezin door respondenten dan door administratieve instanties, en suggereert dat mensen in de praktijk andere criteria hanteren bij het omschrijven van hun gezin dan diegene die formeel of beleidsmatig worden gebruikt.

Omwille van de vergelijkbaarheid met bestaande armoede-indicatoren, die doorgaans gebaseerd zijn op de European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)⁸ en administratieve huishoudgegevens, wordt in de verdere kwantitatieve analyses van dit onderzoek uitgegaan van de administratieve gezinsdefinitie. Concreet betekent dit dat het beschikbare gezinsinkomen wordt berekend op basis van alle personen die officieel op hetzelfde adres gedomicilieerd zijn. We

⁸ De EU-SILC staat voor European Union Statistics on Income and Living Conditions. Het is een Europees onderzoek naar inkomens, armoede en sociale uitsluiting, en wordt uitgevoerd in alle EU-lidstaten. Deze enquête laat toe om het monetaire armoederisico (AROP) en het risico op armoede of sociale uitsluiting (AROE) te berekenen voor België. Meer informatie over de EU-SILC: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_\(EU-SILC\)/nl](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_statistics_on_income_and_living_conditions_(EU-SILC)/nl).

benadrukken hier dat dit een belangrijk verschil is met de andere rapporten die zijn opgemaakt op basis van de Gezinsenquête.

Een overzicht van de verdeling volgens inkomens- en deprivatiecategorieën, op basis van deze administratieve definitie, ligt in lijn met de meest recente EU-SILC-gegevens voor Vlaanderen (zie Tabel 1). Deze vergelijking moet echter met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, aangezien beide bronnen verschillen in opzet, meetinstrumenten en datakwaliteit.

Tabel 1 Groepen op basis van inkomens en deprivatie

Inkomens (n= 3.308)	GE-2021	EU-SILC	Deprivatie (n= 3.323)	GE-2021	EU-SILC
Inkomensarm (<60%)	8,1%	8%	Ernstig gedepriveerd (subjectief en materieel gedepriveerd, of 4 van de 4 items)	4,5%	5,8%
Financieel kwetsbaar (60-80%)	13,9%	17%	Gedepriveerd (min. 2 van de 4 items)	7,3%	9,5%
Niet financieel kwetsbaar (>80%)	78,0%	75%	Niet gedepriveerd (0 items)	88,2%	84,7%

De resultaten van de Gezinsenquête bevestigen dat een aanzienlijk deel van de respondenten financiële beperkingen ervaart op meerdere levensdomeinen. Zo geeft 18,1% aan zich geen jaarlijkse vakantie te kunnen veroorloven, 9,3% heeft moeite met het tijdig betalen van facturen, 23,9% ervaart moeilijkheden om rond te komen met het gezinsinkomen, en 14,6% kan onverwachte uitgaven van circa 1.100 euro niet met eigen middelen opvangen. Wanneer deze vier items worden gecombineerd tot een samengestelde maat voor deprivatie, blijkt 7,3% van de respondenten minstens twee van deze items niet te kunnen betalen (materieële deprivatie) of niet te kunnen rondkomen (subjectieve deprivatie). Deze groep wordt in de verdere analyse aangeduid als gedepriveerd. Een kleinere subgroep — 5,8% van de respondenten — rapporteert een tekort op alle vier indicatoren, en wordt gekenmerkt als ernstig gedepriveerd. Toegepast op de gehanteerde onderzoekspopulatie resulteert dit in een aandeel van 7,3% en 4,5% ernstig gedepriveerden. Tegelijkertijd rapporteert 88,2% van de respondenten geen enkel probleem op deze vier domeinen en wordt dus niet als materieel gedepriveerd beschouwd. Deze cijfers bevestigen de noodzaak om financiële kwetsbaarheid niet enkel op basis van inkomen te meten, maar ook via concrete indicatoren van levenskwaliteit en toegang tot basisbehoeften.

Hoewel deze percentages op het eerste zicht dicht in de buurt lijken te liggen van de EU-SILC-gegevens, is een zuivere vergelijking niet mogelijk. De EU-SILC maakt gebruik van koppelingen met administratieve inkomensdata, wat doorgaans resulteert in nauwkeurigere en vollediger gerapporteerde inkomens. Daarnaast bevraagt de EU-SILC een veel ruimer aantal deprivatie-indicatoren dan deze studie, wat leidt tot een fijnmaziger inschatting van materieële en sociale deprivatie. De Gezinsenquête heeft daarentegen een meer beperkt, maar concreet en begrijpelijk instrumentarium ingezet, met een focus op vier kernitems die representatief worden geacht voor essentiële aspecten van financiële draagkracht. Dit maakt de resultaten uiterst bruikbaar voor beleidsgerichte interpretatie, maar vraagt om voorzichtigheid bij het trekken van parallellen met Europese of administratieve statistieken.

In een laatste methodologische stap werd onderzocht in hoeverre inkomen en deprivatie gecombineerd konden worden tot een overkoepelende indeling in financiële kwetsbaarheid. Theoretisch mag verwacht worden dat een hoger inkomen gepaard gaat met minder financiële druk — zoals het gemakkelijker kunnen rondkomen, het kunnen betalen van facturen, het maken van onverwachte uitgaven of het zich kunnen veroorloven van een vakantie. Toch tonen de data aan dat deze relatie in de praktijk niet eenduidig is. Zo zijn er gezinnen die ondanks een beperkt inkomen aangeven gemakkelijk financieel rond te komen. De correlatie tussen inkomenscategorieën en indicatoren van deprivatie is weliswaar positief, maar eerder matig van sterkte ($r \approx 0,24-0,35$). Daarentegen zijn de onderlinge verbanden tussen de indicatoren van deprivatie sterker, met correlaties tot 0,53. Dit wijst erop dat de ervaring van financiële stress slechts gedeeltelijk samenvalt met het feitelijk inkomensniveau. Dat is niet geheel onverwacht: uit onderzoek weten we dat er slechts een beperkte overlap bestaat tussen monetaire en niet-monetaire indicatoren van armoede (Kangas & Ritakallio, 1998; Whelan & Maître, 2012). Op basis hiervan werd ervoor gekozen om in de verdere analyses inkomen en deprivatie afzonderlijk te beschouwen.

Daaraan gekoppeld bekeken we de profielen van de personen die de vragen rond het inkomen en/of deprivatie niet invulden. Opmerkelijk is dat 289 individuen in de enquête geen inkomen hebben gerapporteerd. Onder hen lieten 15 personen de deprivatievragen blanco. Een eerste verkenning toont gelijkenissen met eerdere bevindingen van Robben en Van Lancker (2020b), die in de Gezinsenquête 2016 opmerkten dat vooral kwetsbare profielen — zoals laaggeschoolden en inkomensarme gezinnen — een verhoogde item-non-respons vertoonden op de inkomensvraag. Ook in de huidige steekproef geven sommige respondenten met een onbekend inkomen aan moeilijk rond te komen ($n = 56$) of niet op vakantie te kunnen ($n = 52$), wat wijst op mogelijke onderrapportering bij financieel kwetsbare groepen. Tegelijk is het beeld niet eenduidig: binnen deze groep geeft, bijvoorbeeld, bijna de helft (46,3%) aan hoogopgeleid te zijn en meer dan drie op vier heeft een job (77,5%) (Gezinsenquête 2021), wat erop wijst dat ook andere, diverse motieven kunnen meespelen bij het niet invullen van het inkomen. Om deze reden wordt deze groep verder buiten beschouwing gelaten in de analyse.

4 Methoden

De methodologische opzet van dit onderzoek werd ontwikkeld in nauw overleg met de stuurgroep, waarin onder meer vertegenwoordigers zetelden van het Departement Zorg (Team Onderzoek en Documentatie en Team Armoedebestrijding), het Agentschap Opgroeien, het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH), het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en de Gezinsbond.

4.1 Kwantitatieve analyse

Alle kwantitatieve analyses worden uitgevoerd met behulp van het statistisch softwarepakket STATA (versie 15.1). In eerste instantie ligt de nadruk op descriptieve analyses (frequenties en kruistabellen met chi-kwadraattoetsen) om een duidelijk beeld te geven van de verdeling van de kenmerken van de verschillende financieel kwetsbare groepen. Daarnaast worden op specifieke punten multivariate analysemethoden ingezet ter verdieping van de resultaten. In Hoofdstuk 2.2 wordt een exploratieve factoranalyse uitgevoerd op een reeks items die peilen naar de deprivatie van de respondenten. In Hoofdstuk 3 wordt een logistische regressieanalyse uitgevoerd, ter aanvulling van de descriptieve resultaten. Een combinatie van beschrijvende en multivariate technieken stelt ons in staat zowel patronen te detecteren als dieperliggende relaties tussen variabelen te exploreren (Gordon, 2023; Mehmetoglu & Jakobsen, 2022). Deze werkwijze biedt niet alleen inzicht in de huidige onderzoeksresultaten, maar vormt een waardevolle basis voor vervolgonderzoek dat zich dieper kan richten op onderliggende mechanismen of causale verbanden.

Om zowel de informatiedichtheid als de leesbaarheid in het rapport te garanderen, maken we de methodologische afweging om niet alle variabelen per groep uitgebreid te rapporteren. Zoals hierboven vermeld wordt er in dit rapport consequent gewerkt met drie groepen op basis van inkomen (inkomensarm, financieel kwetsbaar, niet financieel kwetsbaar) en drie groepen op basis van deprivatie (ernstig gedepriveerd, gedepriveerd, niet gedepriveerd). Hoewel zowel inkomens- als deprivatiegegevens in de analyses worden meegenomen, wordt er voor de tabellen en visualisaties in hoofdzaak gerapporteerd op basis van de deprivatie-indicatoren. Deze beslissing is methodologisch onderbouwd: de deprivatie-indicatoren combineren meer objectieve gegevens (tekorten aan goederen of activiteiten) met een subjectieve inschatting (de ervaren mogelijkheid om financieel rond te komen), en bieden daarmee een rijker inzicht in de leefsituatie van respondenten.

4.2 Kwalitatieve analyse

Ter aanvulling op de kwantitatieve analyses werd een kwalitatieve bevraging opgezet om meer inzicht te krijgen in de leefwereld en ervaringen van financieel kwetsbare gezinnen. Dit kwalitatieve luik richt zich op het verdiepen van de kwantitatieve bevindingen en het bieden van aanvullende reflecties die kunnen bijdragen aan een rijker en genuanceerder begrip van de realiteit waarin deze gezinnen zich bevinden.

De interviews werden afgenomen door twee onderzoekers in twee verschillende steden: Genk ($n = 4$) en Diest ($n = 3$). Deze selectie van steden is gebaseerd op een combinatie van praktische haalbaarheid en inhoudelijke relevantie in het kader van armoedebestrijding en sociaal beleid. Wat betreft de praktische haalbaarheid, beide steden bevinden zich binnen het bereik van de onderzoekers en beschikken over bestaande samenwerkingen en contactpunten met lokale organisaties en

voorzieningen. Daarnaast werd de keuze inhoudelijk onderbouwd op basis van de Kansarmoede-index van Kind & Gezin. Deze index geeft aan hoeveel kinderen opgroeien in gezinnen die op meerdere domeinen kwetsbaar zijn. In Genk bedroeg de index in 2024 20,3%, wat beduidend hoger ligt dan het Vlaams gemiddelde van 12,2%. Dit wijst op een sterk geconcentreerde problematiek van kansarmoede. In Diest bedroeg de index in 2024 13,2%, eveneens boven het gemiddelde, al vertoont de stad de voorbije jaren een dalende trend (14,8% in 2022) (Opgroeien, 2025).

De respondenten werden geselecteerd via een netwerk van lokale diensten en organisaties die nauw betrokken zijn bij armoedebestrijding en sociale ondersteuning. Dit gebeurde in maart en april 2025. In Genk werden er verschillende organisaties gecontacteerd, waaronder het CAW, het OCMW, armoedeverenigingen zoals De Sfeer, Sint-Vincentius Genk en vzw 't Kietelt, jeugd- en welzijnsdiensten zoals Jeugddienst Genk, kinderkansenteam, SAAMO Limburg, Gigos Genk, Groep Intro, Plan-trekkers, het Huis van het Kind, het dekenaat, en diverse scholen. In Diest verliep de rekruteringsfase hoofdzakelijk via vijf diensten: Arktos, Groep Intro, Jeugddienst stad Diest, het Lokaal Dienstencentrum Tarsenaal, CAW-werking en het inloopcentrum De Zonnebloem en een aantal lokale scholen. Ondanks de brede benadering van potentiële partners en respondenten bleef de respons beperkt ($n = 7$), wat deels te verklaren valt door de kwetsbare situatie van de doelgroep en hun beperkte beschikbaarheid. De interviews moeten dan ook geïnterpreteerd worden als exploratieve aanvullende reflecties en niet als representatief voor de gehele populatie van financieel kwetsbare gezinnen. Ze bieden echter waardevolle illustraties bij de statistische patronen die naar voren komen uit de kwantitatieve analyses.

De interviews met vier gezinnen in Genk en drie gezinnen in Diest vonden plaats in mei en juni 2025, en duurden gemiddeld 43 minuten. Tabel 2 presenteert een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de respondenten. De respondenten werden bevraagd aan de hand van een semi-gestructureerde topiclijst die werd ontwikkeld op basis van relevante literatuur en afgetoetst met de stuurgroep. De topiclijst omvatte een breed spectrum aan leefdomeinen die van invloed zijn op het welzijn van kinderen en hun gezinnen. De vragen werden thematisch geordend rond acht centrale clusters: de algemene gezinscontext (onder meer de gezinssamenstelling, woonsituatie), de financiële situatie, opvoeding en ontwikkeling, mentale gezondheid en SDQ-gerelateerde items, vrije tijd en sociale participatie, en formele informele hulpverlening en ondersteuning. De lijst fungeerde niet als rigide leidraad, maar als flexibele structuur waarbinnen ruimte werd gelaten voor doorvragen en het uitdiepen van persoonlijke verhalen en percepties.

De interviews werden thematisch geanalyseerd met behulp van het softwareprogramma NVivo. Hierbij werd aan de hand van een thematische analyse gezocht naar terugkerende thema's, zorgen en strategieën die gezinnen hanteren in hun omgang met financiële onzekerheid (Braun et al., 2019; Mortelmans, 2013). De kwalitatieve data verrijken het onderzoek doordat ze context bieden aan de cijfers, en helpen bij het duiden van bevindingen op een manier die aansluit bij de leefwereld van de betrokken gezinnen.

Tabel 2 Overzicht kenmerken respondenten

	Respondent 1	Respondent 2	Respondent 3	Respondent 4	Respondent 5	Respondent 6	Respondent 7
Datum	14 mei 2025	21 mei	13 juni	28 mei	4 juni	19 juni	19 juni
Duur interview	44 min.	48 min.	55 min.	30 min.	30 min.	37 min.	57 min.
Deelnemers	1	1	1	1	1	1	2
Woonplaats	Diest	Diest	Schaffen, Diest	Genk	Genk	Sledderlo, Genk	Genk
Type gezin	Alleenstaande moeder	Alleenstaande moeder	Alleenstaande moeder	Alleenstaande moeder	Alleenstaande moeder	Koppel	Koppel
Leeftijd kind(eren)	16	15	15, 17, 21, 29, 30	8	15, 14, 13, 8	13, 15, 18	16, 14, 13, 11, 8
Herkomst	Belg	Belg	Belg	Belg	Migratie-achtergrond	Migratie-achtergrond	Migratie-achtergrond

Hoofdstuk 3

Financieel kwetsbare gezinnen in de Gezinsenquête

Zoals toegelicht in Hoofdstuk 2 wordt in deze studie financiële kwetsbaarheid geanalyseerd op basis van twee afzonderlijke maar complementaire dimensies: het zelfgerapporteerde gezinsinkomen en de mate van deprivatie. Hoewel beide indicatoren slechts matig met elkaar correleren, vullen ze elkaar inhoudelijk aan en bieden ze samen een rijker inzicht in de financieel kwetsbare positie van gezinnen. In 3.1 worden beide dimensies opgenomen om de profielkenmerken van de respondenten systematisch te verkennen. In de daaropvolgende secties (3.2 t.e.m. 3.7) focussen we hoofdzakelijk op de deprivatiegroepen als primaire analytische insteek.

1 Profielkenmerken

Tabel 3 geeft een overzicht van de sociaal-demografische en sociaaleconomische kenmerken van gezinnen, uitgesplitst naar inkomensgroep (inkomensarm, financieel kwetsbaar, niet financieel kwetsbaar) en deprivatiegroep (ernstig gedepriveerd, materieel gedepriveerd, niet gedepriveerd). De profielen van financieel kwetsbare gezinnen werden ook al benoemd in eerdere studies van onder meer Audenaert, Nys en Bronselaer (2024) en Bronselaer en Robben (2023). De studie van Audenaert, Nys en Bronselaer (2024) bevestigde reeds dat gezinnen met een zelfgerapporteerd gemiddeld maandelijks inkomen onder 2.000 euro zich in een bijzonder precaire situatie bevinden: vier op de tien ouders geeft aan (zeer) moeilijk te kunnen rondkomen, en bijna zeven op de tien meldt problemen met het betalen van facturen. Pas vanaf een gezinsinkomen van 3.000 euro of meer dalen deze percentages onder de grens van 10% (Audenaert, Nys & Bronselaer, 2024).

Tabel 3 Ongewogen resultaten van de groepen op basis van inkomen en deprivatie (kolom%)

	Groepen op basis van inkomens				Groepen op basis van deprivatie			
	Inkomensarm	Financieel kwetsbaar	Niet financieel kwetsbaar	Totaal	Ernstig gedepriveerd	Gedepriveerd	Niet gedepriveerd	Totaal
PROFIELKENMERKEN								
Geslacht n.s./n.s.								
Man	33,8	34,9	38,6	1245	36,0	35,8	38,0	1255
Vrouw	66,2	65,1	61,4	2055	64,0	64,2	62,0	2068
Leeftijd ***/n.s.								
<35	11,6	10,7	18,4	553	18,0	18,1	16,5	554
35-44	33,5	30,1	35,7	1147	31,3	28,0	35,4	1151
45-54	42,1	42,4	34,2	1187	41,3	39,9	35,5	1200
55+	12,8	16,8	11,7	413	9,3	14,0	12,6	418
Diploma ***/***								
Laag	28,6	26,7	9,3	422	35,9	24,8	11,1	424
Midden	37,7	35,2	25,1	874	42,3	43,7	25,5	884
Hoog	33,7	38,1	65,6	1881	21,8	31,5	63,3	1892
Herkomst ***/***								
BE	53,0	71,8	84,3	2641	58,0	69,2	82,1	2660
EU	8,6	9,4	8,8	293	10,0	11,5	8,5	293

Non-EU	38,4	18,8	6,9	366	32,0	19,3	9,4	370
Woonplaats ***/**								
In een stad	44,1	31,9	22,3	824	34,7	29,4	24,5	829
In de rand van een stad of groot dorp	29,1	35,9	43,8	1351	32,6	34,5	42,6	1362
Klein dorp / platteland	26,8	32,2	33,9	1076	32,6	36,1	32,9	1083
SOCIO-ECONOMISCH								
Werk ***/**								
Werkend voltijds	24,1	28,4	35,6	1110	30,0	35,4	33,5	1113
Werkend deeltijds	28,6	34,7	42,7	1335	24,7	34,6	41,7	1342
Zelfstandig	3,4	8,3	11,6	347	3,3	5,8	11,5	357
Werkloos	13,2	7,0	2,8	140	10,0	9,9	3,5	141
NVT	30,8	21,6	7,3	368	32,0	14,4	9,8	370
Tevredenheid job ***/**								
Niet tevreden	19,9	10,2	7,6	244	22,8	18,4	7,4	248
Tevreden	80,1	89,8	92,4	2608	77,2	81,6	92,6	2624
Combinatie werk-gezin **/**								
Goed	66,7	78,6	78,5	2173	60,6	67,6	79,3	2191
Neutraal	25,8	14,7	15,3	452	27,7	24,2	15,1	454
Slecht	7,5	3,7	6,2	168	11,7	8,2	5,6	168

Combinatie werk-gezin partner n.s. / n.s.								
Goed	70,8	64,3	69,9	1674	64,8	60,0	70,1	1684
Neutraal	17,7	23,5	19,0	466	20,4	24,0	19,1	470
Slecht	11,5	12,2	11,1	269	14,8	16,0	10,8	270
GEZIN								
Gezinstype ***/**								
Gehuwd koppel	40,0	41,7	60,8	1816	33,1	40,2	59,2	1833
Ongehuwd koppel	12,2	11,4	25,7	729	20,3	17,0	23,1	730
Alleenstaand	47,8	46,9	13,5	671	46,6	42,8	17,7	675
Leeftijd jongste kind ***/*								
0-2	13,6	8,4	19,6	523	16,4	12,2	18,1	525
3-5	14,3	10,8	11,9	354	11,7	9,8	12,1	355
6-11	25,6	18,5	25,3	724	21,9	29,9	24,1	727
12-17	31,0	30,9	21,5	697	34,4	27,5	22,9	707
18-25	15,5	31,4	21,6	660	15,6	20,6	22,8	667
Verdeling zorgtaken n.s./**								
Niet tevreden	11,6	13,8	10,3	297	21,0	13,3	10,1	298
Tevreden	88,4	86,2	89,7	2460	79,0	86,7	89,9	2479
Verdeling huishoudelijke taken n.s. / *								

Niet tevreden	12,4	12,7	10,1	298	17,8	13,6	9,9	298
Tevreden	87,6	87,3	89,9	2531	82,2	86,4	90,1	2551
GEZONDHEID								
Algemeen ***/**								
(zeer) goed	56,8	63,7	78,1	2422	44,3	59,5	77,2	2440
redelijk	26,2	26,8	19,1	674	33,6	30,2	19,3	679
(zeer) slecht	17,0	9,5	2,9	160	22,1	10,3	3,5	160
Langdurige ziekte ***/**								
Nee	64,4	68,6	80,3	2511	58,1	65,3	79,3	2527
Ja	35,6	31,4	19,7	734	41,9	34,7	20,7	740
Beperkt door ziekte ***/**								
Nee	64,2	73,6	84,7	2623	59,6	71,8	83,4	2640
Ja	35,8	26,4	15,3	594	40,4	28,2	16,6	599

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; n.s. = niet significant. Significanties zijn bepaald met Chi-kwadraattoetsen, telkens afzonderlijk berekend voor de indeling op basis van inkomens en op basis van deprivatie-indicatoren.

In lijn met eerder onderzoek (zie ook 1.2) bevestigt de analyse dat bepaalde risicoprofielen zoals alleenstaand ouderschap, laag opleidingsniveau, een migratieachtergrond en zwakkere arbeidsmarktpositie systematisch vaker voorkomen bij financieel kwetsbare groepen. Dit geldt zowel voor de indeling op basis van inkomen als voor de classificatie volgens materiële deprivatie.

Een nadere blik op de achtergrondkenmerken leert dat vrouwen licht oververtegenwoordigd zijn in de financieel kwetsbare groepen, al zijn deze verschillen statistisch niet significant. Leeftijd blijkt wel een onderscheidende factor: jongere respondenten (<35 jaar) bevinden zich vaker in de financieel niet-kwetsbare groep, terwijl de middenleeftijdsgroep (45-54 jaar) vaker voorkomt in zowel de inkomensarme als ernstig gedepriveerde groep. Opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie vertonen eveneens een sterke samenhang met financiële kwetsbaarheid: 28,6% van de inkomensarmen heeft een laag diploma, tegenover slechts 9,3% in de financieel niet-kwetsbaren. Binnen de groep ernstig gedepriveerden loopt dit aandeel zelfs op tot 35,9%. Opvallend is dat een derde van de inkomensarme groep toch hoogopgeleid is. Dit lijkt op het eerste gezicht contra-intuïtief, aangezien een hoger opleidingsniveau doorgaans samenhangt met een hogere arbeidsmarktpositie en een hoger loon. Een mogelijke verklaring is dat een deel van deze hoogopgeleiden als zelfstandige tewerkgesteld is en een relatief laag belastbaar inkomen rapporteert. Daarnaast blijkt werkloosheid een cruciale factor: 13,2% van de inkomensarmen is werkloos, tegenover 2,8% van de financieel niet-kwetsbaren. Ook ontevredenheid over het werk komt meer voor in financieel kwetsbare groepen.

Migratieachtergrond is een andere bepalende factor. Van de inkomensarme groep heeft 38,4% een niet-EU-achtergrond; bij de ernstig materieel gedepriveerden is dat 32%, tegenover minder dan 10% in de referentiegroepen. Zoals verwacht zien we dat het gezinstype sterk bepalend is: 47,8% van de inkomensarmen is alleenstaand, terwijl 60,8% van de niet-financieel kwetsbaren gehuwd is. De cijfers uit de Gezinsenquête maken duidelijk dat voor veel jonge gezinnen het tweeverdienersmodel een bittere noodzaak is; voor alleenstaande ouders is dit vaak gewoonweg niet haalbaar. Uit onderzoek weten we dat alleenstaande ouders zeer kwetsbaar zijn. We weten dat het alleenstaand ouderschap erg gendergekleurd is: de grootste groep zijn alleenstaande moeders (Van Peer, 2023). Ze ondervinden ook meer financiële gevolgen eens ze alleenstaand zijn: na een relatiebreuk beschikt bijna 60% van de moeders en meer dan 40% van de vaders over een gezinsinkomen onder de 3.000 euro. Herpartnering blijkt op termijn enig herstel te bieden, al duurt het gemiddeld acht jaar voordat het inkomensniveau van gezinnen zonder relatiebreuk opnieuw wordt bereikt (Audenaert, Nys & Bronselaer, 2024). Bovendien blijken zij vaker ontevreden met hun job (Dupont & Vancoppenolle, 2023) valt hun arbeidsparticipatie sterk terug na gezinsvorming, en blijft de terugkeer naar een voltijdse job vaak beperkt (Kil et al., 2015).

Tot slot blijkt er een duidelijke samenhang tussen financiële kwetsbaarheid en gezondheid. Slechts 56,8% van de inkomensarme groep beoordeelt de eigen gezondheid als (zeer) goed; dit cijfer daalt tot 44,3% bij de ernstig gedepriveerden. Daarnaast komt langdurige ziekte of beperking vaker voor in deze groepen. De data benadrukken daarmee de wederkerige relatie tussen gezondheid en armoede: slechte gezondheid vergroot het risico op inkomensverlies, terwijl financiële stress op zijn beurt de mentale en fysieke gezondheid onder druk zet.

Samenvatting

Deze profielanalyse bevestigt dat financiële kwetsbaarheid sterk samenhangt met een reeks structurele risicofactoren, waaronder alleenstaand ouderschap, lage scholing, niet-Europese herkomst en een zwakke arbeidsmarktpositie. Hoewel deze kenmerken zowel bij inkomensarme als bij gedepriveerde groepen voorkomen, tonen de gegevens ook subtiele verschillen: bijvoorbeeld een opvallend aandeel hoogopgeleiden binnen de inkomensarme groep. Dit wijst op een mismatch tussen opleiding en de actuele financiële situatie. Gezinstype speelt een centrale rol, met alleenstaanden die structureel zwaarder belast zijn, zowel financieel als mentaal. Tot slot fungeert gezondheid als een cruciale graadmeter: mensen in kwetsbare situaties rapporteren significant vaker gezondheidsproblemen. Deze analyse benadrukt de noodzaak van een multidimensionale kijk op financiële kwetsbaarheid.

2 Opvoedingsondersteuning

Geïnspireerd door het rapport van Vancoppenolle, Dupont & Nys (2023) bekijken we in wat volgt de opvoedingsbeleving en -ondersteuning. We kijken daarbij naar het gebruik van formele hulp, vragen en zorgen die de ouders hebben over de opvoeding, en de opvoedingsbeleving en -belasting.

2.1 Gebruik van formele hulp

Tabel 4 toont enkele bevraagde variabelen vanuit de Gezinsenquête 2021 die betrekking hebben op de formele hulp, ondersteuning en het advies die ouders (kunnen) krijgen in verband met de opvoeding. De analyse toont aan dat het gebruik van formele hulp bij opvoeding verschilt naargelang de financiële situatie van gezinnen. Hogere inkomensgroepen maken vaker gebruik van formele hulp. Slechts 33,7% van de inkomensarme respondenten geeft aan beroep te hebben gedaan op formele hulp, tegenover 44,1% van de financieel niet-kwetsbare groep. Dit verschil is statistisch significant en suggereert dat financieel zwakkere gezinnen er minder snel in slagen om ondersteuning te gebruiken. Bij de indeling op basis van materiële deprivatie zijn de verschillen minder uitgesproken en niet statistisch significant, al blijft de algemene trend gelijkaardig. Aanvullende regressieanalyses tonen dat het gebruik van formele hulp niet enkel verschilt tussen inkomensgroepen, maar ook samenhangt met gezinskenmerken, en dan in het bijzonder met de leeftijd van het jongste kind. Gezinnen met een jongste kind tussen 0 en 5 jaar doen significant vaker een beroep op formele hulp dan gezinnen met oudere kinderen. Naarmate het jongste kind ouder wordt, daalt de kans op formeel hulpgebruik duidelijk: de voorspellende kans op hulpgebruik ligt voor kinderen van 0–2 jaar rond de 46–49%, maar daalt bij gezinnen waarvan het jongste kind ouder is. Deze trend geldt in alle inkomensgroepen en deprivatiegroepen, zoals blijkt uit de marges (zie Appendix B). De invloed van gezinsgrootte is minder uitgesproken. Hoewel er een licht verhoogde kans op hulpgebruik is bij grotere gezinnen, zijn deze effecten niet statistisch significant.

Naast financiële en gezinskenmerken, blijkt ook de woonomgeving een relevante factor in het gebruik van formele hulp. Uit Tabel 3 blijkt dat inkomensarmoede vooral voorkomt in steden (44,1%), gevolgd door de rand of een kleinere steden (29,1%) en het platteland (26,8%). Dit sluit aan bij eerdere bevindingen (o.a. Marissal et al., 2013 in opdracht van het Steunpunt Armoedebestrijding en Federaal

Wetenschapsbeleid) die aantonen dat armoede zich sterk concentreert in stedelijke gebieden. Uit de Gezinsenquête 2021 blijkt bovendien dat het gebruik van formele hulp significant verschilt naargelang de woonplaats: in de rand of kleinere steden ligt dit het hoogst (47,7%), gevolgd door de steden (40,3%) en het platteland (39,7%). Dit verschil is significant, dus ook hier wordt bevestigd dat er een verband is tussen woonplaats en hulpgebruik. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn de combinatie van bereikbaarheid en beschikbaarheid van diensten die relatief gunstiger zijn in randgebieden. In de steden is er daarentegen mogelijk sprake van overaanbod of complexiteit van het hulpaanbod: het grote aantal organisaties, diensten en aanspreekpunten maakt het voor gezinnen moeilijk om doorheen te navigeren. Daarnaast wijst onderzoek er ook op dat rationalisering en schaalvergroting binnen de dienstverlening leiden tot een vermindering van zowel publieke als private voorzieningen. Dit treft vooral mensen die afhankelijk zijn van lokaal toegankelijke hulp, zoals vrouwen zonder eigen inkomen, jongeren en ouderen. In landelijke gebieden blijft het OCMW vaak als enige dienst over, maar de sociale drempel om hulp te zoeken ligt er mogelijk hoger door de beperkte anonimiteit (Marissal et al., 2013; Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding, 2019). Binnen de groepen verdwijnen deze verschillen: slechts een derde van de inkomensarme groep maakt, bijvoorbeeld, gebruik van formele hulp, maar het verschil tussen stad, rand, en platteland is niet significant. Dit suggereert dat andere drempels zwaarder doorwegen dan de wooncontext zelf.

Wanneer we inzoomen op het soort hulp dat gebruikt wordt, valt op dat webgebaseerde informatie (zoals webinars, brochures en websites) beduidend vaker wordt geraadpleegd door financieel sterkere gezinnen (13,9%) en niet gedepriveerde gezinnen (13,4%) dan door inkomensarmen (5,0%) en ernstig gedepriveerden (5,6%). Dit verschil kan wijzen op digitale drempels bij financieel kwetsbare gezinnen, zoals beperkte digitale vaardigheden, gebrekkige toegang tot internet, of een lagere mate van vertrouwen in online bronnen (zie onder meer Coene, 2020). Ook andere vormen van hulp, zoals via kinderartsen, het CLB of Kind & Gezin, worden iets frequenter benut door de niet-financieel kwetsbare groepen. Algemeen opmerkelijk is dat veel gezinnen – ongeacht hun financiële situatie – aangeven bij medische actoren zoals huisartsen, kinderartsen en psychologen of psychiaters terecht te kunnen met opvoedingsvragen. Dit wijst erop dat deze professionals niet alleen voor gezondheidsproblemen, maar ook als toegankelijke vertrouwensfiguren binnen de gezinscontext worden aangesproken. Zowel financieel kwetsbaren als niet-kwetsbaren doen in gelijkaardige mate beroep op deze medische hulpverleners. Een opvallende uitzondering is jeugdhulpverlening: deze vorm van intensieve hulp wordt aanzienlijk vaker gebruikt door financieel kwetsbare gezinnen, en in het bijzonder door ernstig gedepriveerden (7,7%). Dit valt samen met bevindingen uit eerder onderzoek (zie onder meer Bouverne-De Bie et al., 2010; De Vos et al., 2020) die wijzen op de kwetsbare profielen binnen de jeugdhulp, en de structurele uitdagingen waarmee financieel kwetsbare personen te maken krijgen wanneer ze toegang tot jeugdhulp zoeken en krijgen (Steens, Van Regenmortel & Hermans, 2015).

Wat betreft de ervaren hulp, zien we dat financieel kwetsbare gezinnen minder vaak aangeven dat het aanbod hen 'veel' of 'behoorlijk' geholpen heeft. Terwijl een op vijf (20,2%) van de inkomensarme respondenten en 26,4% van de ernstig gedepriveerden 'veel' werd geholpen, ligt dat iets hoger voor de referentiegroepen (29,0% en 28,3%). Een groot aandeel van beide kwetsbare groepen geeft aan dat de vraag niet van toepassing is op hun situatie. Dit kan wijzen op een gebrek aan aansluiting van het bestaande aanbod bij de leefwereld van deze gezinnen, of op drempels die hen beletten om effectief hulp te zoeken.

De redenen waarom gezinnen geen gebruik maken van hulp verschillen eveneens naargelang hun financiële situatie. Hoewel "geen behoefte" en informele "hulp van familie of vrienden" het vaakst

wordt genoemd in alle groepen, geven financieel kwetsbare gezinnen vaker structurele en psychosociale belemmeringen aan. Zo wordt hulp vaker als "te duur" ervaren (8,2% bij ernstig gedepriveerden en 5,2% bij inkomensarmen), en geven zij vaker aan het aanbod niet te kennen, geen gepast aanbod in de buurt te vinden, of de stap naar hulpverlening niet te durven zetten. Ook factoren binnen het gezin, zoals een partner of kind die geen hulp wil, worden vaker gerapporteerd. Schaamte of angst voor de mening van anderen komt vooral voor bij de kwetsbare gezinnen, wat wijst op een verhoogde sociale drempel.

Tabel 4 Formele hulp en advies per groep, en aanbod waar ze beroep op doen m.b.t. opvoeding

	Inkomens- arm	Financieel kwetsbaar	Niet financieel kwetsbaar	Sign (p)	Ernstige gedeprimeerd	Gedeprimeerd	Niet gedeprimeerd	p
<u>(formele) hulp bij opvoeding v27</u>								
Ja	33,7	42,5	44,1		39,6	41,7	43,3	
Nee	66,3	57,5	55,9	0,005**	60,4	58,3	56,7	0,619 (n.s.)
<u>Welk aanbod?</u>								
Lezing, cursus	3,1	5,1	7,5	0,003**	2,8	4,2	7,2	0,128 (n.s.)
Webinars, brochure, websites	5,0	11,4	13,9	0,000***	5,6	8,8	13,4	0,022*
Huisarts	11,1	12,2	12,1	0,02*	14,7	14,2	11,7	0,232 (n.s.)
Kinderarts	5,8	6,5	10,4	0,001**	7,0	7,5	9,7	0,626 (n.s.)
Kind & Gezin	5,8	5,6	7,8	0,012*	6,3	7,1	7,4	0,888 (n.s.)
Huis v/h Kind	1,1	1,6	1,6	0,035*	1,4	3,8	1,4	0,037*
Therapeut, psycholoog, psychiater	19,5	23,8	23,2	0,020*	21,0	22,1	23,2	0,891 (n.s.)
CLB/school	15,3	19,2	17,6	0,012*	17,5	16,7	17,6	0,836 (n.s.)
Jeugd- hulpverlening	4,2	4,0	2,0	0,000 ***	7,7	4,2	2,0	0,000***
Overig ¹	5,4	5,1	7,2	0,013*	7,0	6,2	6,8	0.858 (n.s.)

Hulp van aanbod								
Heel / tamelijk veel	20,2	26,5	29,0	0,020*	26,4	23,5	28,3	0,045*
Een beetje maar	10,8	13,2	12,8	0,012*	9,3	15,6	12,6	0,361 (n.s.)
(Helemaal) niet	2,0	2,7	1,8	0,035*	2,1	2,5	1,9	0,055 (n.s.)
NVT	67,0	57,6	56,4	0,029*	62,1	58,4	57,2	0,037*
Waarom geen gebruik van advies?								
Geen behoefte	48,0	45,8	45,5	0,000***	40,3	41,3	46,4	0,000***
Hulp van familie/vriend	18,0	15,0	17,6	0,001**	15,1	18,7	17,4	0,149 (n.s.)
Terecht op websites, folders	8,0	3,9	7,2	0,000***	3,6	8,7	6,9	0,054 (n.s.)
'ik kende het hulpaanbod niet'	2,4	2,6	1,6	0,002**	5,8	3,5	1,4	0,000***
'ik durfde de stap niet te zetten'	1,6	0,9	0,4	0,001**	2,2	0,4	0,5	0,040*
Geen (gepast) aanbod i/d buurt	1,2	0,2	0,4	0,001**	1,4	0,4	0,4	0,132 (n.s.)
Te duur	5,2	2,6	0,9	0,000***	8,6	3,0	1,0	0,000***
Partner wilt niet	1,2	0,2	0,5	0,002**	2,9	0,0	0,5	0,001**
Kind wilt niet	3,6	2,6	1,0	0,000***	5,8	3,0	1,0	0,000***
We wilden het zelf oplossen	6,4	6,0	6,2	0,004**	3,6	7,4	6,4	0,099 (n.s.)

'Ik geloofde niet dat men mij zou kunnen helpen'	2,0	1,2	1,0	0,003**	0,7	0,9	1,1	0,296 (n.s.)
Niet ernstig genoeg	3,2	2,1	4,2	0,000***	0,7	4,8	3,9	0,041*
Bang voor de mening van anderen	0,4	0,0	0,1	0,002**	0,7	0,0	0,1	0,072 (n.s.)
Overig²	3,2	2,1	1,4	0,001**	4,3	2,2	1,5	0,043*

***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05; n.s.= niet significant. Significanties zijn bepaald met Chi-kwadraattoetsen, telkens afzonderlijk berekend voor inkomensgroep en deprivatiegroep.

¹ Overige aangegeven bij de inkomensarmen (n=14): CGG, homeopaat, MPC-internaat, REVA Kortrijk, Raster, expertisecentrum ho**, familie en vrienden, jeugdrechtbank, logopedie, opvoedingswinkel, psychologe.

² Overige aangegeven bij de inkomensarmen (n= 8): 'heb er zelf voor gezorgd', 'ik ben zelf opvoedingsexpert', 'j'ai pas pensé', K&G, 'kind is nog baby', 'op latere leeftijd', 'tijd/planning'.

In een aanvullende analyse werd de leeftijd van het jongste kind meegenomen als differentiërende factor in het gebruik van formele hulp. De resultaten suggereren dat het hulpverleningsprofiel sterk samenhangt met de leeftijdsfase waarin het kind zich bevindt. Bij inkomensarme gezinnen met jonge kinderen (0–5 jaar) wordt voornamelijk beroep gedaan op medische en eerstelijnsactoren, zoals de huisarts, kinderarts en Kind en Gezin – met een duidelijke concentratie bij gezinnen met baby's en peuters (0–2 jaar). Instellingen zoals het Huis van het Kind worden in deze levensfase nauwelijks genoemd, wat kan wijzen op beperkte bekendheid of toegankelijkheid binnen deze doelgroep. Naarmate kinderen ouder worden, verschuift het hulpgebruik richting gespecialiseerdere actoren. Ouders van schoolgaande kinderen (6–17 jaar) binnen de inkomensarme groep doen beduidend vaker een beroep op psychologen, therapeuten, het CLB of de school. Tegelijkertijd groeit het gebruik van digitale informatiekkanalen in deze fase. Hoewel de huisarts een constante rol blijft spelen, wijst de verbreding van het gebruik op veranderende opvoedingsvragen. De toename van (al dan niet vrijwillige) jeugdhulpverlening bij gezinnen met tieners benadrukt bovendien de stijgende hulpbehoefte in latere opvoedingsfasen.

2.2 Vragen en zorgen over de opvoeding

Naast het algemene gebruik van opvoedingsondersteuning onderzochten we in welke mate ouders vragen of zorgen rapporteren over hun kinderen, en hoe dit samenhangt met het gebruik van formele hulp, advies of ondersteuning (zie Tabel 5). In overeenstemming met eerdere bevindingen van Vancoppenolle, Dupont en Nys (2023) toont de analyse dat opvoedingszorgen geen noodzakelijke voorwaarde zijn voor het inschakelen van ondersteuning. Ook ouders zonder uitgesproken zorgen blijken soms beroep te doen op hulp, bijvoorbeeld vanuit een preventieve of informatieve behoefte: zo raadpleegt 16,5% van de ouders zonder zorgen formele hulpbronnen. Anderzijds stijgt het hulpgebruik merkbaar met de intensiteit van de gerapporteerde zorgen: 69,7% van de ouders met 'tamelijk veel' zorgen schakelt hulp in, oplopend tot 77,4% bij wie 'heel veel' zorgen rapporteert. Toch valt op dat zelfs onder ouders met 'heel veel' opvoedingszorgen nog steeds 22,6% geen formele hulp inschakelt. Hoewel deze cijfers suggereren dat hoge zorgniveaus niet automatisch leiden tot hulpgebruik, kunnen ook andere verklaringen een rol spelen. Zo is het mogelijk dat sommige ouders zich net minder zorgen maken dankzij reeds ontvangen informele of formele ondersteuning, of dat hun hulpbehoefte op andere manieren wordt ingevuld. Deze tendens is evenzeer zichtbaar bij de indeling op basis van deprivatie. Ook daar zien we dat hoe sterker de opvoedingszorgen, hoe groter de kans dat ouders hulp zoeken. Toch blijft een consistente minderheid, ook bij hoge zorgniveaus, zonder formele ondersteuning. Dit bevestigt dat een verhoogde zorglast niet automatisch leidt tot het inschakelen van hulp. Een mogelijke verklaring is dat deze ouders wel degelijk hulp zoeken, maar op diverse structurele of psychosociale drempels botsen. Eerder in dit hoofdstuk zagen we dat financieel kwetsbare ouders belemmeringen rapporteren zoals beperkte bekendheid met het aanbod, een gebrek aan gepaste voorzieningen in de buurt, of de perceptie dat hulpverlening 'te duur' is. Daarnaast spelen ook psychosociale factoren mee, waaronder schaamte of angst voor stigma, wat vooral bij inkomensarme gezinnen wordt benoemd. Deze bevindingen sluiten aan bij bredere literatuur over hulpzoekgedrag in kwetsbare groepen (zie bv. Steens, Van Regenmortel & Hermans, 2015), waarin wordt benadrukt dat hulp niet alleen beschikbaar moet zijn, maar ook cultureel herkenbaar, betaalbaar en bereikbaar. De afwezigheid van hulpgebruik bij hoge zorgniveaus is daardoor vaak niet louter een kwestie van individuele keuzes, maar kan bredere uitsluitingsmechanismen weerspiegelen en een gebrekkige afstemming van het aanbod op de leefwereld van financieel kwetsbare gezinnen.

Tabel 5 Gebruik van advies naar vragen/zorgen naar vragen/zorgen in afgelopen jaar (n=3.225)
(Geïnspireerd op Tabel 12 van Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023), rij%

Vragen/zorgen in afgelopen jaar over kinderen	Gebruik van advies, hulp of steun in afgelopen jaar		<i>n</i>
	Ja	Nee	
(helemaal) niet	16,5	83,5	920
Een beetje	41,3	58,7	1376
Tamelijk veel	69,5	30,5	692
Heel veel	77,2	22,8	237
<i>totaal</i>	42,9	57,1	3225

Een nadere uitsplitsing (zie Appendix B) toont dat een meerderheid van inkomensarme (66,8%) en ernstig gedepriveerde gezinnen (59,3%) geen gebruik maakt van formele opvoedingshulp. 85% van de ernstig gedepriveerde ouders met ‘heel veel’ zorgen’ gebruikt wel hulp, maar nog steeds blijft een kleine groep van 15% (of 20 gezinnen) verstoken van enige formele ondersteuning. Ook binnen deze groepen zien we dat een minderheid van de ouders met ‘tamelijk veel’ of ‘heel veel’ zorgen geen hulp inschakelt, wat kan wijzen op een discrepantie tussen ervaren opvoedingsstress en effectieve toegang tot of gebruik maken van hulp. Financieel niet-kwetsbare en niet-gedepriveerde gezinnen activeren bij toenemende zorgen beduidend vaker ondersteuning (respectievelijk 83,8% en 76,2%).

In een volgende stap bekeken we meer specifieke profielen (eveneens in Appendix B). De ouders die zich zorgen maken maar geen gebruik maken van hulp, zijn vaker mannelijk, laaggeschoold en met een migratieachtergrond, terwijl vrouwen, hoogopgeleiden en ouders met jongere kinderen relatief meer ondersteuning benutten. Over de leeftijden van de jongste kinderen blijkt een duidelijke trend te bestaan: hoe ouder het kind, hoe meer zorgen er gerapporteerd worden. Ook zien we dat hoe ouder de ouders worden, en hoe ouder het jongste kind is, hoe minder waarschijnlijk het is dat ze hulp inroepen. De data suggereren dat hulpgebruik lager ligt in financieel kwetsbare groepen, ondanks verhoogde zorgniveaus. Let wel, omdat het hier gaat over een beperkt aantal respondenten gaat het hier echter eerder om aanwijzingen dan om robuuste bevindingen.

2.3 Opvoedingsbeleving en -belasting

De term opvoedingsbeleving verwijst naar de emotionele en cognitieve processen waarmee ouders hun dagelijkse opvoeding vormgeven: de gevoelens, gedachten, uitdagingen en betekenissen die verbonden zijn aan hun ouderrol. In de Gezinsenquête 2021 werd deze complexe ervaring onder meer gemeten aan de hand van een selectie aan items uit de “Perceptions of Parenting Inventory” (POPI) van Lawson (2004) – een internationaal gevalideerde meetmethode (zie ook Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023). De originele POPI bevat zes domeinen: verrijking, steun, continuïteit, isolatie, toewijding en instrumentele kost. In de Gezinsenquête werd deze schaal beperkt tot drie centrale dimensies: verrijking, isolatie en instrumentele kost. Verrijking verwijst naar de mate waarin ouders het ouderschap als positief en betekenisvol ervaren. Isolatie verwijst naar de mate waarin ouders sociale beperkingen ervaren door het ouderschap. Instrumentele kost verwijst naar de fysieke, emotionele en financiële

belasting die gepaard gaat met opvoeden. Deze subschalen werden bevraagd via vier items per schaal, waarbij respondenten op een vijfpuntenschaal (van 'helemaal mee eens' tot 'helemaal niet mee eens') hun instemming konden aangeven. De scores werden gespiegeld zodat een hogere score telkens een grotere intensiteit van de beleving aangeeft: meer verrijking, meer isolatie of meer ervaren kost (zie Vancopenolle, Dupont & Nys, 2023). Tot slot is het een subjectieve inschatting van de ouders: zo kan een hoge score op 'verrijking' samengaan met een hoge score op 'instrumentele kost' – ouders kunnen het ouderschap tegelijk als zinvol en zwaar ervaren.

Onderstaande Tabel 6 presenteert de opvoedingsbeleving en de drie verschillende dimensies per groep. Allereerst bekijken we de verrijking. Financieel kwetsbare (4,48) en gedepriveerde ouders (4,49) blijken hun ouderschap als meer verrijkend te ervaren dan financieel sterke ouders (4,40). Dit sluit aan bij eerdere bevindingen: respondenten met niet-EU-achtergrond en lager opleidingsniveau ervaren een groter gevoel van verrijking. Een tweede dimensie is isolatie. Financieel niet-kwetsbare ouders voelen zich iets geïsoleerder (2,50) dan financieel kwetsbaren (2,33), waarbij materieel gedepriveerden vergelijkbare isolatiescores tonen (2,53 versus 2,48). De derde dimensie is de instrumentele kost. Hier komt het financiële nadeel ondubbelzinnig naar voren: financieel kwetsbaren (3,16) en materieel gedepriveerden rapporteren significant meer instrumentele kost dan niet-kwetsbaren (3,01), met de hoogste score bij ernstig materieel gedepriveerden (3,36). Dit bevestigt dat opvoeden voor hen meer emotionele, fysieke en financiële druk met zich meebrengt, vooral ook voor moeders eerder dan voor vaders (zie ook Vancopenolle, Dupont & Nys, 2023).

Tot slot bekijken we de opvoedingsbelasting. De opvoedingsbelasting wordt gemeten aan de hand van vier items op een vijfpuntenschaal (helemaal mee eens; helemaal niet mee eens), waarbij een hogere score op een item verwijst naar meer opvoedingsbelasting. Dankzij Vancopenolle, Dupont & Nys (2023) weten we al dat gemiddeld genomen gezinnen de opvoeding niet als bijzonder belastend ervaren. Slechts één op de vier gezinnen scoort 2,75 of hoger, wat wijst op een iets hogere ervaren belasting. Opvallend is dat slechts 1% van de respondenten een score van 4 of meer behaalt, wat aantoont dat slechts een zeer kleine groep ouders het opvoeden daadwerkelijk als zwaar of belastend ervaart. Vooral geslacht en de leeftijd van het jongste kind zou daarbij een rol spelen (Vancopenolle, Dupont & Nys, 2023). Hoewel het totaalbeeld geen significante verschillen laat zien tussen inkomensgroepen, is de verhoging bij materieel gedepriveerden (2,77 vs. 2,43) opvallend en statistisch significant. Een plausibele verklaring voor de hogere score op opvoedingsbelasting bij materieel gedepriveerde gezinnen, ondanks het ontbreken van significante verschillen in de algemene vergelijking tussen inkomensgroepen, ligt in de samenloop van financiële druk en beperkte hulpbronnen die kenmerkend is voor deze groep.

Een aanvullende regressieanalyse onderzocht in welke mate gezinskenmerken zoals gezinsgrootte en de leeftijd van het jongste kind samenhangen met de beleving van het ouderschap (zie Appendix C). De resultaten tonen aan dat ouders met meer kinderen zich gemiddeld meer geïsoleerd voelen, en meer instrumentele lasten ervaren in hun opvoeding. Zo rapporteerden ouders met vier of vijf kinderen significant hogere scores op de subschalen isolatie ($\beta = 0,36$ en $0,41$; $p < 0,001$) en instrumentele kost ($\beta = 0,26$ en $0,31$; $p < 0,001$), vergeleken met kleinere gezinnen. Ook de totale opvoedingsbelasting is in grotere gezinnen licht verhoogd, al zijn deze verschillen minder uitgesproken. Wat betreft de verrijking van het ouderschap zien we net een lichte daling bij grotere gezinnen. Ouders met vier of vijf kinderen ervaren het ouderschap gemiddeld als iets minder verrijkend dan kleinere huishoudens ($\beta = -0,12$ en $-0,14$; $p < 0,05$). Tot slot blijkt ook de leeftijd van het jongste kind relevant. Ouders met een kind tussen 3 en 17 jaar ervaren gemiddeld minder isolatie dan ouders met een baby of peuter (0–2 jaar). Zo voelen ouders met een jongste kind tussen 12 en 17 jaar zich significant minder sociaal geïsoleerd ($\beta = -0,53$; p

< 0,001) en rapporteren zij ook minder opvoedingsbelasting ($\beta = -0,10$; $p = 0,06$). Opvallend is dat de instrumentele kost daalt bij gezinnen met een jongvolwassene (18–24 jaar) als jongste kind ($\beta = -0,11$; $p = 0,015$), wat mogelijk wijst op minder dagelijkse opvoedingsverantwoordelijkheid.

Tabel 6 Opvoedingsbeleving (POPI-schaal) voor de verschillende groepen (gemiddelde scores per subschaal; schaalbereik 1-5).

	Inkomens-arm	Financieel kwetsbaar	Niet financieel kwetsbaar	Totaal +sign.	Ernstig gedepriveerd	Gedepriveerd	Niet gedepriveerd	Totaal +sign.
Opvoedingsbeleving (POPI)								
Verrijking	4,47	4,48	4,40	4,42 <i>Chi²= 12,78</i> **	4,44	4,49	4,41	4,42 <i>Chi²=6,30</i> *
Isolatie	2,43	2,33	2,50	2,47 <i>Chi²= 17,13</i> ***	2,30	2,53	2,48	2,48 <i>Chi²=6,28</i> *
Instrumentele kost	3,25	3,16	3,01	3,05 <i>Chi²= 31,84</i> ***	3,36	3,28	3,01	3,05 <i>Chi²= 47,57</i> ***
Opvoedingsbelasting	2,57	2,47	2,45	2,46 <i>Chi²=3,23</i> (n.s.)	2,77	2,61	2,43	2,46 <i>Chi²=19,19</i> ***

***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05; n.s.= niet significant. Significanties zijn bepaald met Chi-kwadraattoetsen, telkens afzonderlijk berekend voor inkomensgroep en deprivatiegroep. Elke subschaal (verrijking, isolatie, instrumentele kost) bestaat uit vier items, gescoord op een vijfpuntsschaal (1 = helemaal niet mee eens, 5 = helemaal mee eens). De scores zijn gemiddelden van deze items.

Samenvatting

De analyse toont een opvallende paradox: financieel kwetsbare en gedepriveerde gezinnen ervaren vaak een grotere opvoedingsdruk en hebben potentieel meer nood aan ondersteuning, maar maken minder gebruik van formele hulp. Bovendien blijkt de leeftijd van het jongste kind een belangrijke factor: gezinnen met oudere kinderen maken minder gebruik van formele hulp. Medische actoren blijven voor alle gezinnen toegankelijke aanspreekpunten, terwijl online hulpbronnen vooral populair zijn bij financieel sterkere ouders.

Daarnaast blijkt dat opvoedingszorgen niet automatisch leiden tot hulpgebruik. Hoewel de kans op ondersteuning stijgt met de intensiteit van de zorgen, blijft een substantiële groep ouders – ook met ernstige zorgen – zonder formele hulp. Deze kloof wordt deels verklaard door structurele en psychosociale drempels zoals onbekendheid met het aanbod, financiële obstakels en angst voor stigma. Vooral mannen, laagopgeleiden en ouders met een migratieachtergrond blijken minder snel hulp in te schakelen.

Ten slotte toont de analyse dat financieel kwetsbare ouders hun ouderschap enerzijds als betekenisvol en verrijkend ervaren, maar anderzijds ook geconfronteerd worden met hogere emotionele, praktische en financiële lasten. Vooral bij ernstig gedepriveerde gezinnen komt deze dubbele beleving sterk tot uiting. Hoewel het merendeel van de gezinnen opvoeden niet als extreem belastend ervaart, is de verhoogde druk binnen kwetsbare groepen significant. Deze bevinding benadrukt het belang van een ondersteuningsbeleid dat niet enkel inzet op beschikbaarheid, maar ook op herkenbaarheid, toegankelijkheid en responsiviteit voor wie dit het meest nodig heeft.

3 Sociaal-emotionele gezondheid van kinderen

Sociaal-emotionele gezondheid meten we in de Gezinsenquête 2021 door gebruik te maken van de 'Strengths and Difficulties Questionnaire' (SDQ). Dit is een korte screeninglijst die de aanwezigheid van zulke problemen, sterke kanten van het kind en de invloed van psychosociale problemen op het dagelijks functioneren meet (Goodman, 1997). De SDQ bestaat uit 25 items⁹, onderverdeeld in vijf subschalen: (1) hyperactiviteit/aandachtstekort, (2) emotionele problemen, (3) problemen met leeftijdsgenoten, (4) gedragsproblemen en (5) prosociaal gedrag. In de Gezinsenquête wordt aan de respondent gevraagd in welke mate het gedrag van het kind de voorbije zes maand sterke kanten of moeilijkheden vertoont, naargelang deze 25 items. Een voorbeeldvraag: "Mijn kind houdt rekening met gevoelens van anderen". Elk item wordt gescoord op een driepuntsschaal: 'niet waar', 'een beetje waar' of 'zeker waar' (zie Appendix D voor een overzicht van de vragen in de Gezinsenquête per subschaal). De vier eerstgenoemde schalen vormen samen de 'totale probleemscore' (exclusief 'prosociaal gedrag'). Hoe hoger de score op de Totale Probleemscore, hoe sterker de aanwijzing voor de aanwezigheid van sociaal-emotionele problemen bij een kind (Verhagen et al., 2023; Widenfelt et al., 2003).

Onderstaande Tabel 7 toont de vijf schalen van de SDQ, en hoe deze gerapporteerd werden voor de verschillende groepen in de Gezinsenquête 2021. Algemeen zien we dat er voor kinderen uit inkomensarme en vooral materieel gedepriveerde gezinnen meer psychosociale problemen

⁹ Voor meer informatie, zie <https://www.sdqinfo.org/>

geregistreerd worden dan voor kinderen uit financieel sterkere gezinnen. Wat betreft emotionele problemen zien we dat kinderen uit ernstig materieel gedepriveerde gezinnen aanzienlijk hoger scoren (3,32) dan andere groepen. De verschillen tussen de groepen betreffende gedragsproblemen zijn kleiner, maar ook hier scoren kinderen uit ernstig materieel gedepriveerde gezinnen het hoogste (2,62), net zoals inkomensarmen (2,41). Ook voor hyperactiviteit zien we een hoge score (3,76), wat duidt op verhoogde rusteloosheid of aandachtsproblemen bij de kinderen van ernstig materieel gedepriveerde respondenten (e.g. zie Russell et al., 2016). Daarnaast zien we dat de scores bij inkomensarme gezinnen en financieel niet-kwetsbare groepen vergelijkbaar zijn (rond de 3,26-3,37). Kijkend naar de problemen met leeftijdsgenoten komen hier de sterkste verschillen naar voren. Kinderen in ernstig materieel gedepriveerde gezinnen scoren 2,52, tegenover slechts 1,35 bij financieel niet-kwetsbare gezinnen. Ze rapporteren vaker sociale isolatie, pesten of moeilijkheden met vrienden. Ook bij inkomensarme kinderen ligt de score verhoogd (1,98), wat wijst op bredere sociale kwetsbaarheid. Tot slot liggen de scores voor prosociaal gedrag vrij hoog in alle groepen (tussen 7,74 en 8,22 op 10), met de hoogste score bij financieel niet-kwetsbaren (8,21) en de laagste bij ernstig materieel gedepriveerden (7,74). Het verschil is beperkt, maar suggereert dat kinderen uit meer welgestelde gezinnen iets vaker prosociaal gedrag (zoals helpen, delen) vertonen of dat hun ouders dit gedrag sneller opmerken en erkennen.

Vervolgens wordt de totale SDQ-score geanalyseerd als indicator voor de algemene sociaal-emotionele gezondheid van kinderen. Hierbij geldt een score van 0–10 als normaal, 11–13 als grensgebied, en 14–40 als verhoogd (Verhagen et al., 2023). In deze studie worden zowel scores in het grensgebied als verhoogde scores geïnterpreteerd als indicatief voor een verhoogd risico op sociaal-emotionele problematiek.

Binnen de Gezinsenquête is de gemiddelde SDQ-totaalscore het hoogst bij kinderen uit ernstig gedepriveerde gezinnen ($M = 12,22$), gevolgd door kinderen uit inkomensarme huishoudens ($M = 10,24$), en het laagst bij niet-kwetsbare kinderen ($M = 9,31$). Het verschil van bijna drie punten tussen de uiterste groepen is aanzienlijk en sluit aan bij eerder onderzoek dat financiële kwetsbaarheid in verband brengt met verhoogde stressniveaus, gedragsproblemen en sociaal-emotionele problemen binnen gezinnen (Verhagen et al., 2023). Wanneer we specifiek kijken naar kinderen uit ernstig materieel gedepriveerde huishoudens, blijken de hoogste totaalscores zich voor te doen bij bekende risicoprofielen: kinderen in eenoudergezinnen ($M = 12,6$), van werkloze ouders ($M = 14,5$), of van ouders met een matige (13,2) tot slechte gezondheid (13,6). Ook het opleidingsniveau van de ouders hangt samen met de SDQ-score: kinderen van ouders met een laag (11,6) of midden opleidingsniveau (13,2) scoren gemiddeld hoger op psychosociale belasting dan kinderen van hoogopgeleide ouders.

Aanvullend is onderzocht in hoeverre een verhoogde SDQ-score samenhangt met het gebruik van professionele hulp. Een aanvullende logistische regressieanalyse (zie Tabel 9) laat zien dat ouders van kinderen met een verhoogde SDQ-score (≥ 11) significant vaker gebruik maken van professionele hulp. De bijbehorende oddsratio bedraagt 1,56, wat betekent dat ouders van kinderen met een verhoogde SDQ-score 1,56 keer zoveel kans hebben om formele hulp in te schakelen ten opzichte van ouders van kinderen met een normale score. Deze bevinding benadrukt dat signalering van sociaal-emotionele problemen via de SDQ ook daadwerkelijk samenhangt met het gebruik maken van professionele ondersteuning. Na controle van het gezinsinkomen blijkt dat gezinnen met een maandinkomen vanaf €3500 significant vaker formele hulp gebruiken in vergelijking met gezinnen met slechts een inkomen(midden) van €1500 per maand. Deze resultaten wijzen op een sociaaleconomisch gradiënt in hulpgebruik, waarbij hogere inkomensgroepen eerder de weg weten te vinden naar professionele ondersteuning. Tegelijkertijd is er geen significant verschil waargenomen bij de laagste inkomens-

groepen (€500 of €2500), wat mogelijk duidt op drempels in toegang of gebruik van formele hulp onder deze huishoudens.

Tot slot bekijken we de SDQ-impactscore in Tabel 7 (zie ook Appendix D voor meer info over de subschalen) die de subjectieve last van deze problemen meet en hoelang ze aanhoudt. In lijn met de eerdere bevindingen zien we dat ernstig materieel gedepriveerden hier gemiddeld bijna dubbel zo hoog scoren (1,11) als niet-gedepriveerden (0,58). Opmerkelijk is dat een aanzienlijke groep, zelfs binnen de ernstig materieel gedepriveerde gezinnen, aangeeft geen moeilijkheden te ervaren (53,4%), al ligt dit percentage lager dan bij niet-gedepriveerde kinderen (64,1%) en financieel niet-kwetsbare gezinnen (62,6%). Dit wijst mogelijks op de veerkracht van de ouders en/of de kinderen, ook in moeilijke omstandigheden. Bij gezinnen met ernstige materiële deprivatie heeft maar liefst 9,5% van de kinderen ernstige moeilijkheden, vergeleken met slechts 2,7% bij materieel niet-gedepriveerde kinderen. Voor kinderen uit inkomensarme gezinnen ligt dat aandeel rond de 3,8%, tegenover 3,2% bij financieel niet-kwetsbaren (n.s.). Wanneer kinderen moeilijkheden ervaren, blijken ze vaak langdurig: binnen de groep met materiële deprivatie heeft 88,6% van de kinderen met problemen deze al meer dan één jaar. Ook gezinskenmerken zoals gezinsgrootte en de leeftijd van het jongste kind blijken samen te hangen met sociaal-emotionele problemen bij kinderen. Kinderen uit grotere gezinnen rapporteren¹⁰ gemiddeld een lagere kans op een verhoogde SDQ-score (zie Tabel 9).

¹⁰ Hierbij moet worden benadrukt dat dergelijke scores mede afhangen van hoe ouders moeilijkheden percipiëren en rapporteren. Interpretaties, zicht op het gedrag van het kind en de eigen ervaringen als ouder spelen hierin een belangrijke rol.

Tabel 7 Sociaal-emotionele gezondheid kinderen (gemiddelde per groep).

	Inkomens			Deprivatie		
	Inkomensarm	Financieel kwetsbaar	Niet financieel kwetsbaar	Ernstig gedeprimeerd	Gedeprimeerd	Niet gedeprimeerd
<i>n</i>	209	290	1712	112	171	1944
SDQ						
1. Emotionele problemen	2,59	2,70	2,32	3,32	2,67	2,32
2. Gedragsproblemen	2,41	2,42	2,33	2,62	2,33	2,33
3. Hyperactiviteit	3,26	3,26	3,37	3,76	3,64	3,29
4. Problemen met leeftijdsgenoten	1,98	1,86	1,35	2,52	2,00	1,37
5. Prosociaal gedrag	7,90	8,13	8,21	7,74	7,95	8,22
SDQ Totaalscore ***/**	10,24 [9,0-11,5]	10,23 [9,1-11,3]	9,36 [9,0-9,8]	12,2 [9,5-14,9]	10,6 [8,8-12,5]	9,3 [8,8-9,8]
Std. Dev.	5,52	5,89	5,14	6,59	5,53	5,13
‘Normale’ score (0-10)	45,9%	36,7%	42,7%	32,0%	37,9%	43,1%
‘Verhoogde’ score (>10)	54,1%	63,3%	57,3%	68,0%	62,1%	56,9%
SDQ impact						
Totaal score	0,58	0,69	0,62	1,11	0,90	0,58
Std. Dev	1,52	1,46	1,53	2,24	1,69	1,46

Significanties: $F(2,2220) = 20.14$, $p < 0.001$. Er is een statistisch significant verschil in de SDQ-totaalscores tussen de drie deprivatiegroepen. Dit geldt ook voor de inkomensgroepen ($F(2,2204) = 5.19$, $p = 0.0056$, hoewel daar de verklaarde variantie beperkter is).

Tabel 8 SDQ-impactvragen

	Inkomens			Deprivatie		
	Inkomensarm	Financieel kwetsbaar	Niet financieel kwetsbaar	Ernstig gedeprimeerd	Gedeprimeerd	Niet gedeprimeerd
Moeilijkheden op vlak van emoties, gedrag, concentratie, ... (v32)						
Geen	67,6	62,2	62,6	53,4	57,1	64,1
Kleine/duidelijke moeilijkheden	28,6	35,4	34,2	37,1	39,4	33,2
Ernstige moeilijkheden	3,8	2,4	3,2	9,5	3,5	2,7
Totaal	213	288	1717	116	170	2234
Sign	<i>n.s.</i>			<i>p=0,000***</i>		
Hoelang al moeilijkheden? (v32a)						
0-5 maand	8,7	1,9	5,0	5,7	9,6	4,4
6-12 maand	15,9	8,4	9,8	5,7	19,2	9,6
>1 jaar	75,4	89,7	85,3	88,6	71,2	86,0
Totaal	69	107	645	53	73	701
Sign	<i>n.s.</i>			<i>p=0,014*</i>		

Tabel 9 Logistische regressieanalyse

	Hulp (%)		Odds ratio (95% BI)	p-waarde
	Nee	Ja		
Normale SDQ-score (totaal score <11)	46,6%	53,4%	(Referentie)	
Verhoogde SDQ-score (totaal score ≥11)	37,2%	62,8%	1,56 (1.3-1.8)	<0,001***
Controlevariabelen				
Huishoudinkomens (€/maand)				
€1.500 (ref)	-	-	-	
500	-	-	1,15 (0,4-3,3)	0,797 (n.s.)
€2.500	-	-	1,08 (0,8-1,4)	0,619 (n.s.)
€3.500	-	-	1,37 (1,0-1,8)	0,024 *
€4.500	-	-	1,47 (1,1-1,9)	0,005 **
€5.500	-	-	1,68 (1,3-2,2)	<0,001 ***
€6.500	-	-	1,94 (1,3-2,8)	0,001 **
€7.500	-	-	1,17 (0,8-1,7)	0,421 (n.s.)
Gezinsgrootte				
2	-	-	1,00 (0,64-1,56)	0,991 (n.s.)
3	-	-	1,27 (0,85-1,88)	0,238 (n.s.)
4	-	-	0,63 (0,43-0,92)	0,018**
5	-	-	0,46 (0,30-0,71)	0,000***
6+	-	-	0,27 (0,14-0,54)	0,000***
Leeftijd jongste kind				
0-2 (ref)	-	-	-	-
3-5	-	-	0,35 [0,26-0,46)	0,000***
6-11	-	-	0,42 (0,33-0,53)	0,000***
12-17	-	-	0,34 (0,26-0,43)	0,000***
18-24	-	-	7,95 (5,46-11,57)	0,000***

Hulp, advies, steun van deskundigen bij de opvoeding als afhankelijke variabele (ja/nee); de SDQ-totaalscore (al dan niet verhoogd) als onafhankelijke variabele, gecontroleerd op het gezinsinkomen. ***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05; n.s.= niet significant.

Samenvatting

De Gezinsenquête 2021 toont aan dat sociaal-emotionele problemen bij kinderen vaker voorkomen in financieel kwetsbare en materieel gedepriveerde gezinnen. Via de SDQ-vragenlijst wordt duidelijk dat deze kinderen hogere scores behalen op domeinen als hyperactiviteit, emotionele problemen en sociale moeilijkheden. Vooral bij ernstig gedepriveerde gezinnen en bekende risicoprofielen – zoals eenoudergezinnen of ouders met een slechte gezondheid – liggen de totaalscores aanzienlijk hoger. Aanvullend blijkt ook dat gezinskenmerken zoals gezinsgrootte en de leeftijd van het jongste kind een rol spelen. Ouders van kinderen met verhoogde SDQ-scores (≥ 11) schakelen ook vaker professionele hulp in, wat wijst op een reële zorgvraag. Daarnaast blijkt dat gezinnen met een hoger maandinkomen (vanaf €3500) significant vaker formele hulp inschakelen dan gezinnen met een lager inkomen, wat kan wijzen op betere toegang tot of benutting van hulpbronnen. Toch ervaart een meerderheid van de respondenten geen ernstige moeilijkheden, wat wijst op een zekere mate van veerkracht. Wanneer er wel problemen zijn, blijven deze vaak langdurig aanwezig, vooral bij kinderen uit sociaal kwetsbare contexten.

4 Gezondheid

In de Gezinsenquête 2021 werd ook gevraagd naar de subjectieve gezondheidstoestand van de respondenten zelf, aan de hand van drie kernindicatoren: de algemene gezondheid, de aanwezigheid van een langdurige ziekte, en de mate waarin men beperkt wordt door een gezondheidsprobleem. Uit Tabel 3 bleek reeds dat financieel kwetsbare groepen systematisch minder gunstige gezondheidsuitkomsten rapporteren dan financieel niet-kwetsbare respondenten. Binnen inkomensarme gezinnen geeft slechts 56,8 % van de respondenten aan in (zeer) goede gezondheid te verkeren, tegenover 78,1 % bij financieel niet-kwetsbare personen. Ernstig materieel gedepriveerde respondenten scoren nog lager: slechts 44,3 % beschouwt de eigen gezondheid als (zeer) goed, terwijl 22,1 % spreekt van een (zeer) slechte gezondheid. Ook op het vlak van langdurige aandoeningen en functionele beperkingen zijn de verschillen uitgesproken. Inkomensarme respondenten rapporteren in 35,6 % van de gevallen een langdurige ziekte, vergeleken met 19,7 % bij niet-kwetsbaren. Voor ernstig materieel gedepriveerden loopt dit zelfs op tot 41,9 %. Wanneer men kijkt naar functionele beperkingen door ziekte of aandoening, zien we eenzelfde patroon: 35,8 % van de inkomensarmen en 40,4 % van de ernstig gedepriveerden geven aan dat ze beperkt worden door hun ziekte of aandoening, tegenover slechts 15 à 16% van de niet-kwetsbare respondenten.

Appendix E bekijkt de kenmerken van de inkomensarme en ernstig materieel gedepriveerde gezinnen en hun gezondheidstoestand. Hoewel de verschillen tussen sociaal-demografische subgroepen niet statistisch significant zijn, sluiten de observaties op het eerste zicht aan bij de inzichten uit het onderzoeksrapport van Bronselaer (2023) waarin wordt benadrukt dat een minder gunstige gezondheidsbeleving en een langdurige ziekte vaker aanwezig zijn bij risicoprofielen zoals alleenstaande ouders, laagopgeleiden, gezinnen met een lager gezinsinkomen, gezinnen die leven in subjectieve armoede.

Deze bevindingen bevestigen het cumulatief karakter van sociale uitsluiting, waarbij financiële kwetsbaarheid, gezondheid en sociale factoren elkaar wederzijds versterken.

Samenvatting

De Gezinsenquête 2021 toont aan dat financieel kwetsbare respondenten systematisch een slechtere gezondheid rapporteren dan niet-kwetsbaren. Zo geeft slechts 44,3 % van de ernstig materieel gedepriveerden aan in (zeer) goede gezondheid te verkeren, tegenover 78,1 % bij financieel niet-kwetsbaren. Daarnaast komen langdurige aandoeningen en functionele beperkingen aanzienlijk vaker voor bij deze groepen.

5 Sociaal leven

De resultaten uit de Gezinsenquête 2021 tonen duidelijke verschillen in deelname aan sociale activiteiten, het aanspreken van steunfiguren en de tevredenheid over het sociaal leven (zie onderstaande Tabel 10), en dit naargelang de inkomensstatus en deprivatie van gezinnen.

Deelname aan sociale activiteiten blijkt sterk samen te hangen met de financiële situatie van gezinnen. Zo neemt slechts 28,6% van de inkomensarme ouders minstens één keer per week deel aan sociale activiteiten, tegenover 43,3% van de financieel niet-kwetsbaren. Ook onder de gedepriveerde gezinnen is het sociale isolement groter: slechts 23,9% is wekelijks sociaal actief, terwijl 40,1% van hen zelden deelneemt aan sociale activiteiten. De verschillen zijn statistisch significant, en bevestigen dat sociale participatie aanzienlijk lager ligt bij financieel kwetsbare groepen.

Wat betreft het sociale vangnet blijkt dat gezinnen in alle groepen in hoge mate beroep doen op hun informele netwerk (ouders, schoonouders, kinderen, broers en zussen, vrienden en collega's). Er zijn echter enkele opvallende verschillen. Zo doen financieel kwetsbare gezinnen vaker een beroep op hun kinderen (82,5%) dan financieel niet-kwetsbaren (71,6%), wat erop kan wijzen dat er in kwetsbare gezinnen een grotere omkering van zorgverhoudingen plaatsvindt. Ook bij materieel gedepriveerde gezinnen is het kind vaker een steunfiguur.

De verschillen worden nog duidelijker bij de tevredenheid over het sociaal leven. Terwijl 68,4% van de financieel niet-kwetsbaren aangeeft tevreden te zijn met hun sociale leven, ligt dit aandeel lager bij de inkomensarmen (57,6%) en nog aanzienlijk lager bij ernstig gedepriveerde ouders (42,4%). Bovendien is het aandeel neutrale of ontevreden respondenten beduidend hoger in de financieel kwetsbare groepen. Bijna één op de vijf ernstig gedepriveerden is ontevreden over zijn of haar sociaal leven (19,4%), tegenover slechts 9,4% van de niet-gedepriveerden.

Samenvatting

Financieel kwetsbare gezinnen nemen minder vaak deel aan sociale activiteiten en zijn minder tevreden over hun sociaal leven dan financieel niet-kwetsbare gezinnen. Ze doen bovendien vaker een beroep op hun kinderen als steunfiguur, wat kan wijzen op een verschuiving in zorgrollen binnen het gezin. De resultaten suggereren een samenhang tussen financiële kwetsbaarheid, sociaal isolement en een lager sociaal welbevinden.

Tabel 10 Groepen naargelang hun sociaal leven

	Inkomen				Deprivatie			
	Inkomensarm	Financieel kwetsbaar	Niet financieel kwetsbaar	Totaal	Ernstig gedepriveerd	Gedepriveerd	Niet gedepriveerd	Totaal
Deelname aan sociale activiteiten ***/** (kolom%)				3199				3222
(bijna) dagelijks	4,8	4,1	3,9	127	2,1	3,8	4,0	127
Minstens één keer per week	28,6	33,5	43,3	1305	23,9	29,5	42,7	1317
Minstens één keer per maand	17,5	20,9	20,4	647	15,5	19,7	20,4	650
Minder dan één keer per maand	11,5	11,2	8,5	292	18,3	11,5	8,5	295
Zelden	37,7	30,3	23,9	828	40,1	35,5	24,4	833
Bij wie terecht voor hulp en steun? (n.s.)/** 1								
Ouders	79,7	84,7	85,3	2818	76,7	78,6	85,7	2818
Schoonouders	67,3	66,4	76,1	2463	68,7	66,3	75,0	2463
Kind	75,9	82,5	71,6	2445	77,3	81,1	72,8	2445

(schoon) zus/broer	79,7	83,0	84,8	2798	76,0	78,6	85,1	2798
Buren	66,9	75,6	72,9	2420	68,0	72,8	73,1	2420
Vrienden	87,2	89,7	91,3	3016	86,7	87,2	91,3	3016
Collega	70,7	72,9	77,6	2541	63,3	72,8	77,4	3323
Tevreden sociaal leven ** / *** (kolom%)								
Niet tevreden	15,2	10,0	9,7	326	19,4	13,8	9,4	327
Neutraal	27,2	27,0	21,9	737	38,2	31,5	21,5	740
Tevreden	57,6	62,9	68,4	2142	42,4	54,7	69,2	2160

***p<0,001; **p<0,01; *p<0,05; n.s.= niet significant. Significanties zijn bepaald met Chi-kwadraattoetsen, telkens afzonderlijk berekend voor inkomensgroep en deprivatiegroep.

Hoofdstuk 4

Aanvullende reflecties: het perspectief van financieel kwetsbare gezinnen

De interviews met financieel kwetsbare gezinnen brengen een rijk en genuanceerd beeld naar voren van hun leefwereld, opvoedingspraktijken en hun gebruik van verschillende hulp en ondersteuningsvormen. Ze tonen aan hoe zorgnoden zich opstapelen en hoe deze gezinnen ondanks die noden toch minder beroep doen op het hulpaanbod.

1 Veelheid aan zorgnoden binnen gezinnen

Net zoals in de kwantitatieve analyse blijkt ook hier de inkomenssituatie wel degelijk samen te hangen met deprivatie op verschillende vlakken. Het gaat over de vakanties die jaar na jaar worden overgeslagen wegens te duur, maar ook over de hoge rekeningen, uitgestelde facturen en onverwachte uitgaven waar ze mee geconfronteerd worden. De ouders ervaren deze kosten hoger eens hun kinderen ouder worden, naargelang de (beroeps)opleiding die ze volgen, de hobby's die ze willen doen of uitstapjes die ze willen maken, en de kledij.

“Tweedehands dat is gemakkelijk. Ik trek mij dat niet aan dat dat mode is of niet, maar voor de jeugd dat is moeilijker al hé. Ze willen de nieuwste Nike sneakers” (Respondent 1).

“Haar op vakantie sturen met de ziekekas, dat ging niet. (...) zij las veel boeken. Veel Engels ook. Of die ging wandelen. Ze wou muziekles en tekenles, maar dat kostte geld. Dat had ik niet”. (Respondent 2).

Twee gezinnen geven aan in schuldbemiddeling te zitten, en zo financiële budgetbegeleiding te krijgen om maandelijks rond te kunnen komen en hun schulden af te betalen. Tegelijkertijd geven twee ouders aan dat hulpverleners vaak een te eenzijdige blik op hun situatie hanteren, met nadruk op het formele inkomen, en weinig oog hebben voor de algemene kosten en gezinscontext.

“Ik ben de laatste keer eraf gesmeten, van de voedselbank, dat vond ik heel erg. Gewoon omdat ik een euro te veel had hé” (Respondent 1).

“Ze denken altijd ‘een alleenstaande, die heeft zoveel, die heeft dit inkomen’ maar die kijken niet naar de kosten. Als ik naar het OCMW zou gaan en zeggen ‘ik heb het moeilijk, kan ik geen voedselpakket’ dan zouden ze ook zeggen ‘ge hebt een inkomen, ge hebt twee kinderen’ maar ze zien niet wat een kind allemaal kost, vind ik. En dan zeggen ze ‘ge hebt toch studietoelagen’. Maar... dat is ook vaak allesbehalve voldoende” (Respondent 3).

Bij elk van de geïnterviewde gezinnen is sprake van meervoudige zorgnoden. Deze situeren zich zowel op het niveau van de ouders als van de kinderen. Ouders kampen geregeld met gezondheidsproblemen, stress en psychische belasting, wat vaak complex verweven is met hun financiële situatie. In verschillende getuigenissen blijkt dat de ervaren noden niet altijd overeenkomen met wat formele hulpverlening als zorgnoden beschouwt. Ouders benadrukken dikwijls hun behoefte aan praktische of financiële ondersteuning boven (een eenzijdige) psychische hulpverlening.

“Na de dood van mijn ouders zei mijn huisdokter dat ik naar een psychiater moest. Iedereen zei dat ik depressief was, maar ik zei van niet” (Respondent 3).

“Sinds die hartoperatie gaat het niet meer. Van jongs af aan heb ik het ook aan mijn heupen. Maar ik ging liever werken, dan had ik misschien een auto en kon ik iets kopen” (Respondent 4).

“We hebben wel stress dat erbij komt kijken, dat ge weet dat ge moet toekomen op het eind van de maand. Dat is heel vermoeiend. (...) we praten er ook over met onze kinderen, ze aanvaarden dat ook (Respondent 7)”.

Dergelijke uitspraken illustreren hoe ouders hun zorgen situeren in het dagelijkse overleven, waarbij psychische klachten als secundair worden beschouwd. Deze spanning tussen formele diagnoses en concrete gezinsrealiteiten wordt ook onderbouwd in de literatuur (onder andere bij Schiettecat, Roets & Vandenbroeck, 2015, 2017), waaruit blijkt dat gezinnen in armoede eerst nood hebben aan stabiliteit en materiële rust, vooraleer psychosociale ondersteuning werkelijk tot zijn recht kan komen.

Ook bij de kinderen zijn er zorgbehoeften aanwezig. Op het niveau van de kinderen rapporteert elk gezin zorgbehoeften bij minstens één kind, zoals autisme, ADHD, gedragsmoeilijkheden of leerproblemen. Vaak gaat het om een combinatie van een medische problematiek. Eén alleenstaande moeder vertelde, bijvoorbeeld, over de gezondheidsklachten van haar vijf kinderen over de jaren heen, zoals de astma die haar jongste zoon heeft, en de bezoeken aan een diëtist die ze achter de rug heeft omwille van zijn zwaarlijvigheid.

Bovendien zijn de noden niet altijd meteen erkend. Ouders moeten dan zelf signalen oppikken, hun vermoedens hard maken, en langdurige trajecten aangaan om de juiste diagnoses en ondersteuning te verkrijgen:

“Ik twijfelde of ze ADHD had, ze kan niet tegen drukte (...). Die was twee jaar, die zei geen mama, die zei niets. Die luisterde wel he, maar ze wou niks zeggen. Ze controleerden haar in Leuven en bleek dat ze 1.5 jaar achterstand had” (Respondent 2).

“Ik was ook dakloos. Toen kon ik even bij mijn vader verblijven, maar ik heb een slecht contact met hem. Daar liep het wat mis, want mijn zoon heeft autisme. Hij was helemaal overprikkeld daar, want mijn vader heeft nog andere jonge kinderen omdat hij hertrouwd is. Ik wist niet wat ik moest doen, ik kon ook nergens naartoe want ik had nog geen woning” (Respondent 4).

“Toen hij 5 jaar was, zag ik dat hij anders was dan mijn oudste zoon. Ik heb veel gevraagd op school, bij Kind & Gezin, CLB, dokters... iedereen zei: elk kind is anders. Maar ik voelde: er is iets” (Respondent 5).

De gezinscontext van de geïnterviewden wordt gekenmerkt door structurele kwetsbaarheden. Vijf van de zeven bevroegde gezinnen zijn alleenstaande moeders. In elk van deze vijf situaties is de vader afwezig in de opvoeding of het leven van de kinderen. Bij deze gezinnen komen bovendien meerdere kwetsbaarheden samen: een gebrek aan ondersteuning vanuit de familie (vier gezinnen), een geschiedenis van partnergeweld (twee gezinnen), en een ex-partner met een verslavingsproblematiek (één gezin).

“Ik moest al kiezen van mijn vriend: hij of hem. Toen koos ik voor het kind, en zou ik het zelf groot brengen” (Respondent 2).

“Ik heb letterlijk alleen gewoon mijn vriendinnen, die er wel voor me zijn. Maar zij hebben ook hun eigen kinderen. Ik heb geen contact met mijn familie” (Respondent 4).

Binnen de kwetsbare gezinnen ervaren ze ook een hoge opvoedingsdruk. De problematieken van één kind kunnen de rust in het hele gezin verstoren, zeker wanneer broers en zussen reageren of ouderrollen overnemen. Een moeder merkt op:

“Mijn dochters willen de moederfiguur over mijn zoon spelen, maar dat is ook niet oké. Dat is misschien uit bezorgdheid. Ze bedoelen het goed, maar het leidt tot conflicten” (Respondent 3).

Samenvattend vormt financiële kwetsbaarheid een rode draad in de verhalen van deze gezinnen. Financiële zorgen vormen voor elk bevraagd gezin een belangrijke context waarin de ervaringen ten aanzien van opvoeding en hulpverlening vorm krijgen. Verschillende respondenten rapporteren structurele inkomensproblemen, schulden en een preciaire woon- en werksituatie. Uit onderstaand citaat blijkt tevens dat het gezin even uit mekaar moest gaan, omdat er geen aangepaste opvang voorhanden was in het vluchthuis.

“Ik ben hier komen wonen omdat ik gevlucht ben uit mijn huis wegens partnergeweld. Ik heb mijn zoon toen in het internaat moeten steken. Die was te groot voor het vluchthuis. (...) Ik woon nu in een appartement van SVK [Sociaal verhuurkantoor]. Eigenlijk is het te duur navenant mijn budget, maar ik had geen keuze. Ik wilde mijn zoon terug bij mij. (...) Het is moeilijk om rond te komen als ge alles bij elkaar optelt. De huur, elektriciteit, water. De kosten in het algemeen hé” (Respondent 1).

2 Beschikbaarheid van hulp: tussen rijkdom en versnippering

Ouders benoemen een brede waaier aan formele hulpinitiatieven die zij (ooit al hebben) benut, waaronder CLB, thuisbegeleiding, en gezinsondersteunende organisaties zoals Plantrekkers, Ligant, Transit, PeTra, Kaado of KiJoCo. Bijna alle ouders rapporteren ook de ondersteuning die ze krijgen vanuit medische actoren zoals de huisarts, kinderpsychiater, logopedist, en dergelijke. Deze deskundigen verwezen hen door, treden op als vertrouwenspersonen, of ondersteunden hen om de situatie tijdelijk te stabiliseren.

“Die dokter heeft me opgebeld en zei ‘ik maak me erg zorgen om hem, het gaat niet goed met hem, misschien is hij toch depressief’. En ik zei dat ik al contact had opgenomen met Transit, en dat hij na school daar terecht kon voor huistaken enz. De dokter zei ‘dat is goed, probeer maar zoveel mogelijk dingen in te schakelen. Want het zou spijtig zijn dat da allemaal verloren gaat’. De dokter heeft me dan ook thuisbegeleiding aangeraden” (Respondent 3).

De hulp waar ze toegang toe vinden en gebruik van maken, wordt vaak als zeer waardevol ervaren. Formele ondersteuning aan huis, bijvoorbeeld, blijkt bij drie gezinnen een cruciale actor te zijn geweest op een kritisch moment. Het gaat om ondersteuning aan huis met zowel praktische, psychosociale of pedagogische elementen gericht op het hele gezin. Ze boden niet alleen praktische handvaten in de opvoeding, maar hielpen de moeders om weer grip te krijgen op hun situatie, zoals een respondent het hier stelt:

“Toen ik bij mijn ex was hebben we ook heel veel thuishulp gehad. Dankzij die ben ik rapper in het vrouwenhuis gekomen. (...) Ik ben van nul moeten beginnen en die zorgen dat ge alles hebt om terug te beginnen. Ik ben die mensen nog dankbaar. Dankzij die thuishulp ging mijn zoon ook langs bij het CGG in Leuven, die zeiden ge moet naar daar gaan” (Respondent 1).

Ouders herinneren zich echter de specifieke organisaties vaak niet meer bij naam, wat opnieuw wijst op de rijkdom maar tegelijk ook de versnippering van het aanbod. Formele ondersteuning aan huis hielp hen om weer grip te krijgen op hun situatie en bood praktische handvaten in de opvoeding.

De lokaal aangeboden hulp kan ook een opstap zijn naar het verder vergroten van hun informeel netwerk, zoals vriendinnen die worden gemaakt in een buurtwerking of een inloopcentrum. Toch blijkt dit aanbod vaak onvoldoende afgestemd op de complexe realiteit van de gezinnen. Begeleidingen zijn doorgaans tijdelijk, gefocust op één aspect, en afhankelijk van doorverwijzing, administratie of aanwezigheid van een hulpfiguur. Voor één respondent treedt er duidelijke hulpverleningsmoeheid op.

“De school deed altijd wel hun best. Ik heb geen wasmachine, bijvoorbeeld. Ik ga naar de wasserij. Mijn dochter zei dat tegen haar coach en de directrice zei dat ze hare was op het internaat konden doen. Dat begrijpen ze” (Respondent 2).

“Iedereen komt thuis en het helpt nog niet. Het helpt wel, maar er is niet écht een oplossing (...) Ze komen al zo lang en er verandert niets. Mijn zoon is het moe en ik ook” (Respondent 5).

Naast de ervaren drempels delen verschillende ouders ook hun visie op wat hulpverlening beter en toegankelijker zou maken. Zo komt in meerdere interviews de wens naar voren voor meer structurele, duurzame begeleiding in plaats van kortlopende trajecten of gefragmenteerde tussenkomsten.

“Ik heb veel steun voor mijn zoon gekregen. Zoveel dat ik het wat ben vergeten. Hij heeft het PeTra project [Pedagogisch traject binnen Campus O3¹¹] gedaan, door het CLB. Dat was voor één jaar. Ook van Plan-trekkers¹². Ik heb heel veel hulp gekregen, maar het is altijd tijdelijk. Soms krijg je lang hulp, maar werkt het niet lang. En soms krijg je hulp die wel werkt, maar stopt de begeleiding snel” (Respondent 5).

Ook de rol van scholen komt herhaaldelijk terug. Sommige ouders ervaren dat de school belangrijke signalen oppikt, terwijl anderen het gevoel hebben er alleen voor te staan. Een moeder getuigt:

“Ze belden mij gewoon niet meer. Dan zei ik: excuseer, ik ben nog steeds de moeder en wil weten wat er met mijn kind gebeurt” (Respondent 1).

3 Toegankelijkheid en zelfredzaamheid als voorwaarde?

Een opvallend patroon in de interviews is dat toegang tot hulp vaak niet vanzelfsprekend is. In lijn met de kwantitatieve analyse blijken ook hier de drempels divers te zijn: onbekendheid met het aanbod, complexe procedures, schaamte, of de afwezigheid van een netwerk dat kan doorverwijzen:

“Als nieuwe inwoner wist ik niet welke hulp er was. Ze zeggen: ge moet daar gaan luisteren, maar ge moet die stap ook durven zetten (...) Ik vraag niet rap iets. Ik heb zoiets van: er zijn mensen die het moeilijker hebben. Ik zal eerder gaan als het echt echt niet meer kan. Als het eigenlijk al te ver gekomen is” (Respondent 1).

Online bronnen, zoals opgemerkt in de kwantitatieve analyse, kunnen daar een hulpmiddel in zijn. Een voorbeeld hiervan is een ouder die zelf actief op zoek ging naar geschikte ondersteuning:

¹¹ Meer informatie: <https://www.campuso3.be/pedagogische-trajecten>

¹² Meer informatie: <https://plan-trekkers.be>

“Ik heb Ligant zelf gevonden. Niemand komt het u zeggen. Ik ben zelf gaan googelen”
(Respondent 4).

Hoewel digitalisering steeds vaker wordt gepositioneerd als hefboom voor toegankelijke dienstverlening, blijkt uit de praktijk dat niet alle gezinnen in gelijke mate kunnen deelnemen aan deze digitale transitie. Respondenten geven aan dat het ontbreken van geschikte digitale middelen - zoals een computer, printer of scanner - hen verplicht om voor administratieve taken een beroep te doen op derden, zoals het OCMW of de bibliotheek:

“Ik kan er nu wel goed mee overweg, maar ik heb thuis geen computer, printer of scanner. Voor die dingen moet ik al naar de bibliotheek gaan of op het OCMW laten doen. Dat is wel fijn dat er mogelijkheden zijn, maar waarom moet alles digitaal?” (Respondent 1).

Deze twee perspectieven tonen hoe digitalisering zowel kansen als obstakels kan inhouden, afhankelijk van de context waarin gezinnen zich bevinden — gaande van toegang tot informatie tot praktische uitvoerbaarheid van hulpverlening. Het Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding (2023) waarschuwt voor het risico van digitalisering dat bestaande ongelijkheden kan versterken. Zo kunnen er nieuwe vormen van uitsluiting ontstaan voor mensen die geen toegang hebben tot digitale middelen, onvoldoende geletterd zijn of moeite hebben met het begrijpen van online procedures.

Een opvallende rode draad is het belang van informeel netwerk en eigen initiatief om toegang te vinden tot gepaste ondersteuning. Volgens Baartman (2010) vervult dit netwerk drie essentiële functies: praktische hulp (zoals opvang of klusjes), sociaal-emotionele steun (zoals een luisterend oor en waardering), en een normatieve functie, waarbij sociale interacties bijdragen aan het aanleren en reguleren van gedragsnormen. De respondenten delen dat ze praktische en sociaal-emotionele ondersteuning krijgen binnen hun informeel netwerk, en dat ze vaak hulpverlening vinden buiten formele kanalen om, via andere moeders, vriendinnen of burens die hen op weg zetten:

“Ik ken CAR [Centrum Ambulante Revalidatie] via mijn vriendin, zij had hun nummer gegeven. Zij woont langs mij, en haar kind heeft ook ADHD. (...) de psychiater heb ik ook via haar (...) En het PeTra project [Pedagogisch traject binnen Campus O3¹³] ook (...). Mama's helpen meer dan... Zij hebben andere ervaringen.” (Respondent 6)

4 Onoverzichtelijk en versnipperd hulpaanbod

Toch is dat informele netwerk lang niet voor iedereen beschikbaar. Alleenstaande moeders zonder lokale steunstructuren vallen vaak tussen de mazen van het net, terwijl diegenen met hoge zorgnoden net extra nood hieraan hebben. Zo getuigt respondent 4:

“Ik wil werken, maar waar moet ik mijn kind brengen na de school? Er is geen opvang voor kinderen met een beperking, hij zou het ook niet aankunnen”.

Uit de interviews blijkt dat de financieel kwetsbare gezinnen vaak verdwalen in een onoverzichtelijk en versnipperd hulpaanbod. Dit sluit aan bij eerder onderzoek van onder meer Driessens & Van Regenmortel (2006) en Robben, Van Lancker & Hermans (2020). Het grote aantal initiatieven en diensten maakt het moeilijk om gepaste hulp te vinden, zeker wanneer er geen actieve toeleiding of informatieverstrekking is vanuit hulpverleners. Ouders moeten zelf initiatief nemen om rechten en

¹³ Meer informatie: <https://www.campuso3.be/pedagogische-trajecten>

mogelijkheden te ontdekken, wat niet evident is in contexten van stress, beperkte mobiliteit en digitale ongelijkheid.

“Ik vind dat spijtig: als ge één keer op bezoek geweest bent bij het OCMW... Ge gaat voor een voedselpakket, maar die zullen niet uit hunzelf zeggen: we zien dat ge het moeilijk hebt en we hebben die voordelen nog of ge kunt van dat trekken. Er moest meer informatie zijn naar de mensen toe. Al is het maar een folder dat ge elke maand krijgt van dat en dat kunt ge aanvragen. Er zijn genoeg mensen die niet mobiel zijn en niet tot daar geraken en dan weten ze het ook niet” (Respondent 1).

“Iemand kan de mama’s toch helpen vanaf 16 jaar, dat zou handig zijn. Het is een moeilijke leeftijd. Het kind verandert zelf heel hard, die wil zoveel en alles proberen. Of die haat effe ons. Ik heb niet zoveel ervaring daarmee, soms schreeuw ik en hij schreeuwt terug, en je weet niet wat je moet doen” (Respondent 6).

Ook rond vrijetijdsbesteding ervaren gezinnen gelijkaardige obstakels. Slechts twee respondenten wisten een beroep te doen op tegemoetkomingen of extra voordelen (bijvoorbeeld via het OCMW), en vaak was er onduidelijkheid over de voorwaarden. Een ouder vertelt:

“Voetbal, dat is duur. Dat is €160, voor kleren en een bal, voor een jaar. Boksen is ook bijna €100 en nog extra betaald voor lidgeld. Van OCMW kreeg ik dan €300 terug. Voor lidgeld, maar voor kleren krijg je dat niet. Ik heb een sociaal assistent bij OCMW die dat regelt als ik het vraag” (Respondent 6).

De toegang tot betaalbare en toegankelijke activiteiten blijft daardoor beperkt, zowel voor kinderen als voor ouders. Ouders rapporteren dat financiële drempels, late instroom en het gebrek aan gepaste alternatieven vaak leiden tot uitval. Zoals één respondent stelt:

“Ik vond dat heel jammer, dat er niet meer dingen zijn voor kinderen. Zoals de scouts, dat was duur hé. En je stapt dan te laat in, iedereen kent elkaar al. Ze wou ook muzieklessen, daar had ik ook geen geld voor” (Respondent 2).

“Het leven is heel duur. Zeker voor de kinderen. Ze moeten meer kunnen doen. Meer geld voor uitstapjes en schoolfacturen, maar dat ze ook echt iets voor hun eigen kunnen doen, wat zij graag willen” (Respondent 7).

Factoren zoals gebrek aan vervoer, verhoogde schoolkosten, complexe gezinssituaties en beperkte zelfredzaamheid maken dat gezinnen vaak uitvallen of afhaken. Ook de structurele barrières in het onderwijs worden herhaaldelijk aangehaald:

“De dochter in het college kost bijna 700 euro... de lagere school is 200-300 euro met uitstapjes (...) Wat ik dan gedaan heb voor mijn dochter, ik heb op school gezegd dat het moeilijk is voor mij. Dan hebben ze mij maandelijks laten betalen.” (Respondent 7).

“De bussen rijden niet. En er zijn vaak geen schoolbussen. Je moet je kind halen en brengen. Dan moet je al een auto hebben (...) Onze dochter komt op woensdag pas om 14 uur thuis, normaal is het school gedaan om 12 uur. De andere dagen zit hij ook een uur op de bus. We gaan kijken voor een andere school” (Respondent 7).

Voor gezinnen waar sprake is van invaliditeit, leefloon of andere uitkeringen betekent dit dat elke extra kost een afweging vraagt. Sommigen doen beroep op het OCMW of alternatieven zoals Rap op Stap, anderen trachten zelf alternatieven te zoeken, met wisselend succes.

Tot slot uiten sommige ouders hun behoefte aan lokale aanspreekpunten en gecentraliseerde, geïntegreerde hulpverlening, bijvoorbeeld via een buurthuis of wijkcentrum waar verschillende actoren samenwerken.

“In het buurthuis leerde ik wel mensen kennen. Vroeger hadden ze echt activiteiten, dan kwam iemand praten over puberteit of over baby’s enzo. (...) ze hebben ook dingen voor mannen erbij hé, zo één dag voor de opvoeding enzo. (...) Er is ook af en toe iemand van het school in het buurthuis. Als ik problemen heb, dan kan ik naar daar gaan en dat oplossen. Of het buurthuis zelf helpt me met problemen op school. Mijn zoon heeft eens een bom gegooit op school, ze wilden hem toen wegdoen van school maar ik praat dan met het buurthuis. Zij belden naar de school, maakten een afspraak en hielpen dan.

Deze perspectieven onderstrepen het belang van hulpverlening die inzet op stabiliteit, nabijheid, en relationele continuïteit, eerder dan versnippering en tijdelijke interventies.

Samenvatting

Uit de interviews blijkt dat structurele inkomensproblemen, hoge opvoedingsdruk en meervoudige zorgnoden elkaar versterken. Kinderen vertonen diverse ondersteuningsbehoeften, waaronder ontwikkelingsstoornissen, gedragsproblemen en leerachterstand. Het is deze opeenstapeling van uitdagingen die het beroep doen op formele hulp bemoeilijkt voor financieel kwetsbare gezinnen. Hoewel er een breed en divers hulpaanbod bestaat, blijkt de toegankelijkheid ervan vaak beperkt door onbekendheid, complexe procedures en digitaliseringsdrempels. Ook praktische barrières zoals vervoer, schoolkosten, en beperkte naschoolse opvang maken het moeilijk om bestaande hulp ten volle te benutten. Financiële stress vormt een onderliggende realiteit die deze problemen verergert en de toegang tot zorg bemoeilijkt.

Hoewel gezinnen gebruik maken van een breed hulpaanbod – waaronder thuisbegeleiding, medische actoren, CLB en sociale diensten – ervaren zij het hulplandschap als versnipperd, complex en moeilijk toegankelijk. De geboden ondersteuning wordt vaak als waardevol beschouwd, maar blijkt doorgaans tijdelijk, gefragmenteerd en onvoldoende afgestemd op de realiteit van deze gezinnen. Bovendien vereist effectieve toegang tot hulp een aanzienlijke mate van zelfredzaamheid, digitale vaardigheid en eigen initiatief – voorwaarden die niet vanzelfsprekend afwezig zijn in deze kwetsbare groep. Informele netwerken kunnen in dit opzicht een belangrijke schakel vormen in het ontsluiten van hulp, maar blijven ongelijk verdeeld: terwijl sommige ouders via burens, vriendinnen of andere ouders toeleiding vinden, vallen anderen zonder dergelijke steunstructuren sneller uit de boot (zie ook Driessens & Van Regenmortel, 2006).

Hoofdstuk 5

Conclusie

Deze studie combineert een kwantitatieve analyse van de Gezinsenquête 2021 met zeven aanvullende kwalitatieve diepte-interviews met financieel kwetsbare gezinnen met tieners in Diest en Genk. De algemene doelstelling is om beter te begrijpen hoe financiële kwetsbaarheid zich uit in de Gezinsenquête, en zich vertaalt in opvoedingsrealiteiten, zorgnoden en de mate van toegang tot ondersteuning.

Uit de analyse blijkt dat de financiële kwetsbaarheid van gezinnen in Vlaanderen niet herleid kan worden tot louter een tekort aan inkomen of afzonderlijke materiële tekorten. Inkomensarme gezinnen ervaren vaak materiële deprivatie, wat blijkt uit moeilijkheden bij het betalen van hoge rekeningen, onverwachte kosten, en een jaarlijkse vakantie. Dit blijkt vooral moeilijk voor alleenstaande ouders, voor gezinnen met een migratieachtergrond, een laag opleidingsniveau en een slechte gezondheid. De financiële kwetsbaarheid is algemeen een complex, dynamisch en contextueel fenomeen dat samenhangt met kwetsbaarheden op verschillende levensdomeinen zoals huisvesting, gezondheid, opleidingsniveau, arbeidsmarktpositie, gezinssituatie, enzovoort. De financiële situatie heeft daardoor ook duidelijke gevolgen voor hun dagelijks leven, opvoedingspraktijken en levensperspectieven. Daarnaast tonen de data aan dat financieel kwetsbare gezinnen vaak dezelfde of zelfs grotere moeilijkheden ervaren dan inkomensarme gezinnen, bijvoorbeeld op het gebied van opvoedingszorgen. Deze bevinding, in combinatie met de kwalitatieve analyse, benadrukt dat financiële kwetsbaarheid niet exclusief te reduceren is tot klassieke armoedelijnen: gezinnen die nét boven de armoederempel vallen, kampen vaak met gelijkaardige uitdagingen, mede door een gebrek aan recht op sociale correcties of ondersteuning [de zogenaamde (lage) middenklasse', zie ook Robben, Van den Heede & Van Lancker, 2019]. Deze bevinding benadrukt de noodzaak van een graduele en fijnmazige benadering in armoede- en gezinsbeleid, waarbij ook de groep net boven de armoederempel voldoende aandacht nodig heeft.

Uit deze studie blijkt verder dat financieel kwetsbare gezinnen worden geconfronteerd met meervoudige zorgnoden, zowel bij de ouders als bij de kinderen. Kinderen hebben vaker bijkomende zorgbehoeften, gaande van ontwikkelingsstoornissen tot gedrags- en leerproblemen, die de druk op het gezinsfunctioneren verhogen. Tegelijk blijkt uit de kwantitatieve analyse dat deze gezinnen minder snel toegang vinden tot en gebruik maken van formele ondersteuning, ook wanneer er duidelijke zorgen zijn. Ze ervaren het hulpaanbod vaak als niet passend of onvoldoende, wat duidt op een breder probleem van beperkte toegankelijkheid en effectiviteit van de geboden steun. Dit ondergebruik is niet te wijten aan een gebrek aan aanbod, zo toont ook de kwalitatieve verdieping, maar aan structurele drempels zoals onbekendheid met en versnippering van het hulpaanbod, administratieve of digitale belemmeringen. Ook hebben ze minder vaak een informeel sociaal netwerk dat hen op weg kan helpen. Ook zijn hun rechten vaak onbekend, en ervaren ze gevoelens van schaamte om – eens gekend – er wel gebruik van te maken. De interviews illustreren hoe gezinnen vaak zelf hun weg moeten zoeken in een versnipperd landschap, of er toevallig op botsen, en hulp wordt eerder later dan preventief geactiveerd. Deze ongelijkheid in toegang benadrukt de noodzaak aan structurele verbeteringen in afstemming, proactieve toeleiding en laagdrempeligheid van hulpverlening, zodat ondersteuning daadwerkelijk kan aansluiten bij de complexe en meervoudige noden van financieel kwetsbare gezinnen.

Toch blijkt dat wanneer gezinnen wél toegang vinden tot ondersteuning, deze vaak als zeer waardevol wordt ervaren. Thuisbegeleiding, in het bijzonder, blijkt bij meerdere gezinnen een scharniermoment te zijn geweest. Ook de rol van andere vertrouwensfiguren – zoals artsen, buurtwerkers of andere ouders – is cruciaal in het ontsluiten van hulp, toeleiden naar andere zorginstanties, en het opbouwen van informele netwerken. De kwalitatieve gegevens benadrukken dat het hulpaanbod niet alleen beschikbaar, maar ook vindbaar, bereikbaar en afgestemd op de leefwereld moet zijn om effectief te kunnen functioneren.

Beleidsimplicaties

De resultaten van dit onderzoek wijzen op de nood aan een meer toegankelijke, proactieve en afgestemde hulpverlening voor financieel kwetsbare gezinnen. Beleidsmatig is er dringend behoefte aan het versterken van het bestaande aanbod door actief in te zetten op toeleiding, outreachend werk en vereenvoudiging van procedures, alsook het identificeren en verlagen van de drempels die toegang tot dit aanbod bemoeilijken. Preventieve ondersteuning, geïntegreerde gezinsbenaderingen en sterke lokale verankering kunnen daarbij een verschil maken. Investeren in duurzame samenwerkingen tussen scholen, eerstelijnszorg, en welzijnsorganisaties is essentieel om gezinnen tijdig en effectief te ondersteunen. Een veelbelovend praktijkvoorbeeld betreft de inzet van gezinscoaches en trajectbegeleiders in de ondersteuning van financieel kwetsbare gezinnen. Onderzoek toont aan dat deze actoren bijzonder effectief blijken in het bereiken van gezinnen met meervoudige en complexe noden, die vaak buiten het bereik van reguliere hulpverlening vallen of een moeizaam hulpverleningstraject ervaren. Door hun laagdrempelige, relationele en geïntegreerde werkwijze slagen gezinscoaches erin om vertrouwen op te bouwen en duurzame ondersteuning te bieden in situaties waar klassieke hulpverlening tekortschiet (Van den Cruyce, De Wilde, Hermans & Van Lancker, 2023). Ook het MISSION-project in Kortrijk toonde aan dat outreachend case management, met proactieve begeleiding zonder strikte taakafbakening, leidt tot verbeterde toegang tot rechten en verhoogde stabiliteit in het gezin, op voorwaarde dat hulpverleners optreden als bondgenoot van het gezin met aandacht voor tempo, vertrouwen en drempelverlaging (Van Lancker et al., 2020). Gezien de tijdelijke en gefragmenteerde aard van formele hulpverlening, is het essentieel dat ondersteuning niet individueel, maar relationeel wordt benaderd. In plaats van enkel te focussen op de kinderen of op ouders, is het belangrijk het hele gezin als uitgangspunt te nemen. Hulpverleners zouden daarom sterker moeten kunnen inzetten op het betrekken en versterken van het bredere netwerk, bijvoorbeeld via buurtwerkingen of inloopcentra. Het relationele perspectief – waarbij samen met gezinnen gezocht wordt naar verbindingen binnen hun omgeving, hoe klein ook – is dan ook cruciaal voor het creëren van duurzame oplossingen en het versterken van draagkracht op lange termijn. Academisch, maar ook beleidsmatig (zie Opgroeien, n.d.) krijgt dit bovendien steeds meer aandacht via methodieken zoals ‘Family Finding’ (zie Campbell & Cairo, 2016) die systematisch op zoek gaan naar familieleden en betekenisvolle anderen om kinderen en gezinnen duurzaam te ondersteunen.

De aanpak vereist een beleidskader dat niet vertrekt vanuit individuele gedragsverandering of kortdurende hulptrajecten, maar inzet op structurele versterking van gezinnen door te investeren in inkomensbescherming, materiële ondersteuning en toegankelijke opvoedingsondersteuning. Ouders die dagelijks geconfronteerd worden met financiële stress, onzekere woon- of werksituaties en beperkte hulpbronnen, ervaren opvoeding als bijzonder belastend. Zonder een zekere mate van materiële stabiliteit verliest opvoedingsondersteuning haar effectiviteit. Een belangrijke hefboom hierbij is de automatische toekenning van rechten, die voorkomt dat gezinnen afhaken door complexe procedures of onwetendheid, en zo bijdraagt aan een meer rechtvaardige en efficiënte ondersteuning. Dit sluit aan

bij de Europese Kindergarantie en het Nationaal Actieplan (2022-2030), dat inzet op gelijke toegang tot essentiële voorzieningen (POD Maatschappelijke Integratie, 2022; Raad van de Europese Unie, 2021). De bevindingen uit dit onderzoek versterken deze beleidsagenda, met specifieke aandacht voor tieners, digitale ongelijkheid en informele steunstructuren.

Een bijkomende, en gekende, uitdaging betreft de versnippering van het bestaande hulpaanbod. Ouders rapporteren tijdens de interviews dat ze geconfronteerd worden met een kluwen van organisaties, voorwaarden en doorverwijzingen, wat leidt tot vermoeidheid en soms afhaken. Dit wijst op de nood aan betere coördinatie, stroomlijning en afstemming binnen het hulpverleningslandschap. Dit vraagt om intersectorale samenwerking, waarbij welzijn, jeugdhulp, onderwijs, gezondheid en inkomen niet los van elkaar worden benaderd, maar samen deel uitmaken van een geïntegreerd ondersteuningsnetwerk.

Daarnaast blijkt uit zowel de enquête als de interviews dat de ondersteuning voor gezinnen met tieners onderbelicht blijft. Het hulpaanbod richt zich in grote mate op jonge kinderen, terwijl ouders van tieners een toenemende opvoedingsdruk signaleren, identiteitsvragen, sociale spanningen en hogere financiële lasten naarmate kinderen ouder worden. Specifiek beleid dat inspeelt op de adolescentiefase is dan ook dringend nodig, met aandacht voor thema's als schoolkosten, vrije tijd, digitale participatie, geestelijke gezondheid en opvoedingsvragen in deze levensfase.

Tot slot toont deze studie aan dat materiële en subjectieve deprivatie betere voorspellers zijn van opvoedingsstress en sociaal-emotionele problemen bij kinderen dan het inkomen. Beleidsmaatregelen moeten dus verder gaan dan inkomensnormen, en ook aandacht besteden aan de concrete leefomstandigheden. Ook de interviews wezen erop dat de ouders zich wel eens in de steek gelaten voelde, omdat ze *“net een euro te veel had”* (Respondent 1), terwijl hun reële noden niet afnemen.

Beperkingen studie

Tot slot staan we kort stil bij enkele beperkingen van deze studie. Allereerst zijn er limieten wat betreft beschikbare gegevens. De inkomensgegevens zijn gebaseerd op zelfrapportage en zijn niet gevalideerd aan de hand van administratieve bronnen. Hierdoor kunnen onnauwkeurigheden optreden, onder meer door schattingsfouten van de respondenten zelf of sociale wenselijkheid. Hoewel inkomenscategorieën zijn opgenomen in de analyse, wordt in de rapportering bewust eveneens de nadruk gelegd op deprivatie-indicatoren, die zowel objectieve tekorten als subjectieve beleving integreren. Door ook aandacht te hebben voor subjectieve armoede en deprivatie, komt de samenhang met andere kwetsbaarheden sterker in beeld. Ook deze deprivatie-indicatoren zijn echter gebaseerd op subjectieve inschattingen en zelfrapportage, zonder administratieve validatie. Een tweede beperking is het aanvullende kwalitatieve luik. De interviews zijn gebaseerd op een kleine en selectieve steekproef ($n = 7$) in twee steden. De steden Genk en Diest zijn gekozen op basis van inhoudelijke relevantie en praktische haalbaarheid, maar vormen geen representatieve staal van de Vlaamse context. De selectie gebeurde via lokale organisaties, wat kan leiden tot een bias richting gezinnen die reeds aansluiting vinden bij hulpverlening. Bovendien bestaat de steekproef uitsluitend uit moeders, waarvan vijf alleenstaand zijn. Dit kan een vertekening veroorzaken in de resultaten, aangezien vaders en tweeloudergezinnen mogelijke andere ervaringen en perspectieven hebben. Bovendien ligt de eenheid van analyse in dit onderzoek op het niveau van gezinnen, waardoor het perspectief van kinderen onderbelicht blijft. Tot slot waren de interviews thematisch rijk, maar slechts van korte duur (gemiddeld 43 minuten) in verhouding tot de complexiteit van de leefsituaties. Algemeen zijn de kwalitatieve bevindingen niet representatief, maar bieden ze eerder exploratieve en illustratieve verdieping bij de kwantitatieve resultaten.

Referenties

- Audenaert, V. (2022). *Gezinsenquête 2021: Methodologisch rapport*. Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin. www.gezinsenquête.be
- Baartman, H. (2010). Ouderschap en de betekenis van solidariteit om je heen. *Ouderschapskennis*, 13, 182-194.
- Bouverne-De Bie, M., Impens, J., De Visscher, S., Delens-Ravier, I., & Rosseel, Y. (2010). *Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?* Academia Press.
- Braun, V., Clarke, V., Hayfield, N., & Terry, G. (2019). Thematic analysis. In P. Liamputtong (Ed.), *Handbook of research methods in health social sciences* (pp. 843-860). Springer, Singapore.
- Bronselaer, J. (2023). *Gezondheid en de sfeer in het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hun lichamelijke en geestelijke gezondheid en over het gezinsfunctioneren*. Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin. www.gezinsenquête.be
- Bronselaer, J. & Robben, L. (2023). *Gezinsenquête 2021: De financiële situatie van gezinnen in Vlaanderen. Gezinnen in Vlaanderen over hun gezinsinkomen, het kunnen rondkomen met dit gezinsinkomen en het hebben van schulden*. Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin. www.gezinsenquête.be
- Campbell, K. A. & Borgeson, J. (2016). A call for radical change in child protection practice: Unleashing the restorative power of relationship by authentically engaging the extended family, community and tribe. Via <https://www.familyfinding.org/resources>.
- Cantillon, B., & Vandenbroucke, F. (2014). *Reconciling Work and Poverty Reduction: How Successful Are European Welfare States?* Oxford University Press.
- Coene, J. (2020). De digitale samenleving: kansen en risico's voor mensen in armoede. In J. Coene, T. Ghys, B. Hubeau, S. Marchal, R. Remmen, W. Vandenhoele & A. Van Haarlem (Eds.), *Armoede en Sociale Uitsluiting: Jaarboek 2020* (pp. 39-72). Leuven/Den Haag: Acco.
- Coene, J., Ghys, T., Hubeau, B., Marchal, S., Raeymaeckers, P., Remmen, R. ... Van Regemortel, H. (2023). *Armoede en ongelijkheid: Jaarboek 2023*. Leuven: Acco.
- De Schutter, O., Frazer, H., Guio, A. C., & Marlier, E. (2023). *The escape from poverty: Breaking the vicious cycles perpetuating disadvantage*. Policy Press.
- De Vos, K., Grymonprez, H., Kerger, D., Roets, G., Roose, R., & Verstraete, P. (Eds.). (2020). *Handboek integrale jeugdhulp: Cahier 13 - armoede en jeugdhulp. Deel 2 : een stand van zaken*. Brussel: Politeia.
- Dewilde, C. (2025). The intergenerational transmission of financial disadvantage across Europe. *Social Policy & Administration*, 59(3), 487-510.
- Driessens, K. & Van Regenmortel, T. (2006). *Bind-Kracht in armoede. Leefwereld en hulpverlening*. Leuven: LannooCampus.
- Dupont, G. & Vancoppenolle, D. (2023). *De combinatie gezin en werk. Gezinnen in Vlaanderen over gezinsvriendelijke maatregelen van werkgevers, praktische regelingen voor de kinderen, de*

- invloed van het werk op het gezin en (de tevredenheid over) de combinatie gezin en werk.*
 Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin. www.gezinsenquête.be
- Esping-Andersen, G. (2002). A child-centred social investment strategy. In G. Esping-Andersen (Ed.) *Why we need a new welfare state* (pp. 26-68). Oxford University Press.
- Goodman R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *J Child Psychol Psychiatry*, 38, 581–586.
- Gordon, R. A. (2023). *Applied statistics for the social and health sciences*. Routledge.
- Guio, A.-C., Van Lancker, W. (2023). *Deprivatie bij kinderen in België en zijn gewesten: wat zeggen de nieuwe data?* Brussel: Koning Boudewijnstichting. Beschikbaar via: https://media.kbs-frb.be/nl/media/11074/NL_Deprivatie%20bij%20kinderen_brochure.
- Hendren, N., & Sprung-Keyser, B. (2020). A unified welfare analysis of government policies. *The Quarterly journal of economics*, 135(3), 1209-1318.
- Interfederaal Steunpunt tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting (2019). *Is er meer armoede in de stad dan op het platteland?* Brussel. Beschikbaar via: https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2019/01/cijfers_platteland.pdf
- Interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). *De financiële dimensie van armoede: een bijdrage aan politiek debat en politieke actie*. Brussel. <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2024/01/Tweejaarlijks-Verslag-2022-2023-De-financiele-dimensie-van-armoede-NL-1.pdf>
- Kangas, O., & Ritakallio, V.-M. (1998). Different methods—different results? Approaches to multidimensional poverty. In H.-J. Andreß (Ed.), *Empirical poverty research in a comparative perspective* (pp. 167–204). Ashgate.
- Kil, T., Wood, J., De Wachter, D., Vergauwen, J., Van den Berg, L. & K. Neels (2015). Arbeidsparticipatie en gebruik van ouderschapsverlof bij moeders in Vlaanderen: een longitudinale analyse. In: Vanderleyden, L. & M. Callens. *Arbeid en gezin: een paar apart?* Brussel, Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- Lawson, K. L. (2004). Development and psychometric properties of the Perceptions of Parenting Inventory. *The Journal of Psychology*, 138, 433-455.
- Lister, R. (2021). *Poverty*. John Wiley & Sons.
- Marissal, P., May, X., Lombillo, D.M., Vanderमotten, C. & Loopmans, M. (2013). Pauvreté rurale et urbaine. Stedelijke en plattelandsarmoede. Brussel : Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding en Federaal Wetenschapsbeleid.
- Mehmetoglu, M., & Jakobsen, T. G. (2022). *Applied statistics using Stata: a guide for the social sciences*. Sage.
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven/Den Haag: Acco.
- Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). *Scarcity: Why having too little means so much*. Macmillan.
- Nieuwenhuis, R. & Maldonado, L. (2018). *The Triple Bind of Single-Parent Families: Resources, Employment and Policies to Improve Wellbeing*. Policy Press.
- Nolan, B. and Whelan, C.T. (2011). *Poverty and Deprivation in Europe*. Oxford: Oxford University Press.

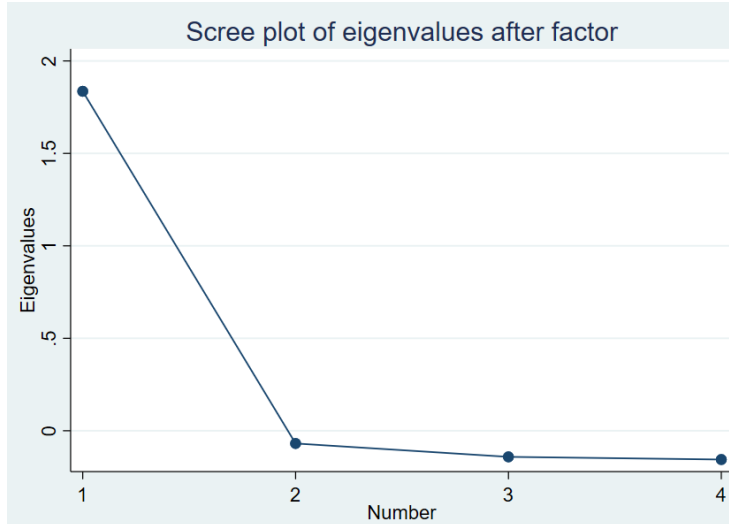
- Opgroeien (2025). Cijferrapport: Gezinsinkomen en (kans)armoede. Via:
<https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/gezinsinkomen-en-kansarmoede#toc-evolutie-kansarmoede-index-bij-jonge-kinderen-onder-de-3-jaar>
- Opgroeien (n.d.). *Family Finding*. Opgehaald op 02/09/2025 via
<https://www.opgroeien.be/kennis/themas/family-finding>.
- POD Maatschappelijke Integratie (2022). *Belgisch nationaal actieplan voor de Europese Kindgarantie 2022-2030*. Brussel. Beschikbaar via https://www.mis.be/sites/default/files/documents/be_nap_kindgarantie.finaal_0.pdf
- Raad van de Europese Unie (2021). Aanbeveling (EU) 2021/1004 van de Raad van 14 juni 2021 tot instelling van een Europese kindergarantie. Brussel. Beschikbaar via
https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1719686765/Europese_kindergarantie_cyfdpp.pdf
- Robben, L.-L., Van den Heede, A. & Van Lancker, W. (2018). *De lage middenklasse in België: studie op aanvraag van Denktank Minerva en Decenniumdoelen*. Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek.
- Robben, L.-L., Van Lancker, W. (2020a). Kwetsbare gezinnen in Vlaanderen. Evidentie en aanbevelingen op basis van de gezinsenquête 2016 - Inhoudelijk rapport. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Robben, L.-L., Van Lancker, W. (2020b). Kwetsbare gezinnen in Vlaanderen. Evidentie en aanbevelingen op basis van de gezinsenquête 2016 - Methodologisch rapport. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Robben, L.-L., Van Lancker, W. & Hermans, K. (2020). De trajecten van kwetsbare gezinnen met jonge kinderen op zes levensdomeinen. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Russell, A. E., Ford, T., Williams, R., & Russell, G. (2016). The association between socioeconomic disadvantage and attention deficit/hyperactivity disorder (ADHD): a systematic review. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(3), 440-458.
- Sen, A. (1983). Poor, relatively speaking. *Oxford Economic Papers*, 35, 153–169.
- Schiettecat, T., Roets, G., & Vandenbroeck, M. (2015). Routes uit armoede: wat ouders met jonge kinderen als ondersteunend ervaren. In D. Dierckx, J. Coene, P. Raeymaeckers, & M. van der Burg (Eds), *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2015* (pp. 198-213). Leuven/Den Haag: Acco.
- Schiettecat, T., Roets, G., & Vandenbroeck, M. (2017). What families in poverty consider supportive: Welfare strategies of parents with young children in relation to (child and family) social work. *Child & Family Social Work*, 22(2), 689-699.
- Statbel (2025a). *Meer dan 2,1 miljoen Belgen lopen het risico op armoede of sociale uitsluiting*. Brussel:
<https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting#news>
- Statbel (2025b). *Intergenerationele overdracht van armoede*. Brussel:
<https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/focus-op-de-levensomstandigheden-1#news>

- Steens, R., Van Regenmortel, T. en Hermans, K. (2015). *Intensieve Pedagogische Thuisbegeleiding in beeld. Een praktijkgestuurd onderzoek en de opbouw van een empowerende academische werkplaats*. Leuven: HIVA-KU Leuven.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom*. Allen Lane and Penguin Books.
- Vancoppenolle, D., Dupont, G. & Nys, K. (2023). *Gezinsenquête 2021: Opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over opvoedingsbeleving, opvoedingsvragen en -zorgen en het gebruik van opvoedingsondersteuning*. www.gezinsenquête.be
- Van den Cruyce, N., De Wilde, M., Hermans, K., Van Lancker, W. (2023). *Een kader voor lokale gezinscoaches in Vlaanderen*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Van Lancker, W. Cappelle, H., Cox, N., Decorte, A., Defossez, E., Denoo, H., Stevens, F. & Willems, A. (2020). *MISSION: Mobile Integrated Social Services Increasing employment Outcomes for people in Need*. Brussels: European Commission, EASI programme.
- Van Lancker, W. (2023, 7 juni). *Kinderarmoede: 'Te weinig geld is de basis van het probleem'*. <https://sociaal.net/boek/kinderarmoede-te-weinig-geld-is-basis-van-probleem/>
- Van Peer (2023). *Alleenstaande ouders in Vlaanderen: Een analyse van kwetsbaarheid bij alleenstaande ouders in Vlaanderen vergeleken met ouders in koppelverband*. Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin. www.gezinsenquête.be
- Van Widenfelt, B. M., Goedhart, A. W., Treffers, P. D., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European child & adolescent psychiatry*, 12, 281-289.
- Verhagen, C. E., Jansen, P., Steenkamer, W. A., & van der Wal, M. F. (2023). Is er een verband tussen de sociaal-emotionele gezondheid van kinderen en stress, zorgen of spanningen in het gezin? *TSG-Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 101(3), 69-74.
- Vinck, J. & Van Lancker, W. (2019). Ouderlijke tewerkstelling bij gezinnen met een kind met een handicap in België: is het een kwestie van sociale achtergrond? In K. Hermans, J-M. Dubois & A. Vanroose (Eds.), *Handicap en Armoede in België* (pp. 231-248). Brussel: FOD Sociale Zekerheid en POD Maatschappelijke Integratie.
- Vranken, J., Geldof, D., & De Bie, M. (1991). *Armoede en sociale uitsluiting: naar een nieuw armoedebegrip?* Leuven: Acco.
- Whelan, C. T., & Maître, B. (2012). Understanding material deprivation: A comparative European analysis. *Research in Social Stratification and Mobility*, 30(4), 489-503.

Appendices

Appendix A: Principal Component Analysis (PCA)

Figuur 2 Scree plot na PCA

Aan de hand van een 'Principal component analysis' (PCA) observeren we een sterke eerste factor (eigenwaarde= 1,84) met substantieel hoge factorladingen voor alle vier de variabelen (variërend van 0,64 tot 0,72).

Een tweede factor had een negatieve eigenwaarde, wat aangeeft dat een enkelvoudige factor voldoende is om de gezamenlijke variantie te verklaren. Deze bevindingen ondersteunen de interpretatie dat de vier items samen een gemeenschappelijke latente dimensie van financiële draagkracht meten, en het dus geldig is om ze samen op te nemen in onze analyse.

Appendix B: Gebruik van advies naar vragen/zorgen, advies en professionele voor de verschillende groepen

Tabel B1 Gebruik van advies naar vragen/zorgen voor 'inkomensarme' en 'ernstig materieel gedepriveerde' groep, rij%

	Inkomensarm (n= 256)			Ernstig materieel gedepriveerd (n= 140)		
Vragen/zorgen in afgelopen jaar over kinderen	Gebruik van advies, hulp of steun in afgelopen jaar			Gebruik van advies, hulp of steun in afgelopen jaar		
	Ja	Nee	<i>n</i>	Ja	Nee	<i>n</i>
(helemaal) niet	13,2%	86,8%	106	18,2%	81,8%	55
Een beetje	38,4%	61,6%	73	31,6%	68,4%	38
Tamelijk veel	59,6%	40,4%	52	66,7%	33,3%	27
Heel veel	48,0%	52,0%	25	85,0%	15,0%	20
Totaal	33,0%	66,8%	256	40,7	59,3%	140

Tabel B2 Gebruik van advies naar vragen/zorgen voor 'Financieel kwetsbare' en 'materieel gedepriveerde' groep, rij%

	Financieel kwetsbaren (n= 436)			Materieel gedepriveerd (n= 235)		
Vragen/zorgen in afgelopen jaar over kinderen	Gebruik van advies, hulp of steun in afgelopen jaar			Gebruik van advies, hulp of steun in afgelopen jaar		
	Ja	Nee	<i>n</i>	Ja	Nee	<i>n</i>
(helemaal) niet	15,5	84,5	148	15,1	84,9	86
Een beetje	45,9	54,1	146	39,7	60,3	68
Tamelijk veel	65,6	34,4	93	66,7	33,3	57
Heel veel	71,4	28,6	49	79,2	20,8	24
Totaal	42,7	57,3		41,3	58,7	

Tabel B3 Gebruik van advies naar vragen/zorgen voor 'niet Financieel kwetsbare' en 'niet materieel gedepriveerde' groep, rij%

	Financieel niet kwetsbaren (n= 2510)			Materieel niet gedepriveerd (n= 2850)		
Vragen/zorgen in afgelopen jaar over kinderen	Gebruik van advies, hulp of steun in afgelopen jaar			Gebruik van advies, hulp of steun in afgelopen jaar		
	Ja	Nee	<i>n</i>	Ja	Nee	<i>n</i>
(helemaal) niet	17,2	82,8	661	16,6	83,4	779
Een beetje	41,0	59,0	1147	41,6	58,4	1270
Tamelijk veel	71,4	28,6	541	69,9	30,1	608
Heel veel	83,8	16,2	161	76,2	23,8	193
Totaal	44,0	56,0		43,2	56,8	

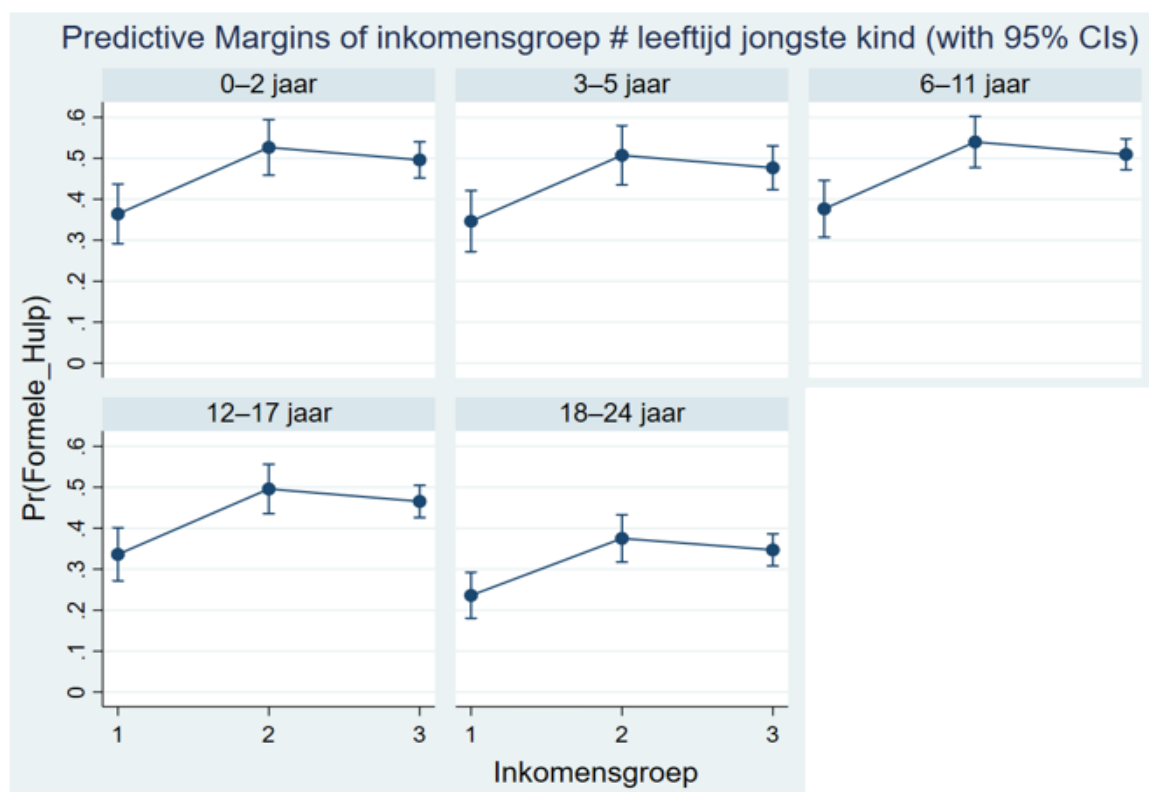
Tabel B4 Profielen van inkomensarme en ernstig materieel gedepriveerde personen naargelang hun zorgen

	Inkomensarmen (n= 260)				Ernstig materieel gedepriveerden (n= 145)			
	Helemaal geen vragen /zorgen	Een beetje	Tamelijk/ heel veel	Totaal	Helemaal geen vragen/ zorgen	Een beetje	Tamelijk/ heel veel	Totaal
Totaal (%)	40,8	29,2	30,0		37,9	27,6	34,4	
Totaal (n)	106	76	78	260	55	40	50	145
<u>Geslacht</u>								
M	53,4	29,5	17,1	88	46,2	36,5	17,3	52
V	34,3	29,1	36,6	172	33,3	22,6	44,1	93
<u>Herkomst</u>								
BE	27,5	35,5	37,0	138	23,5	30,6	45,9	85
EU	30,4	26,1	43,5	23	35,7	21,4	42,9	14
Non-EU	61,6	21,2	17,2	99	65,2	23,9	10,9	46
<u>Leeftijd</u>								
<35	51,7	24,1	24,1	29	48,2	29,6	22,2	27
35-44	35,2	33,0	31,8	88	33,3	28,9	37,8	45
45-54	39,1	27,3	33,6	110	30,0	31,7	38,3	60
55+	51,5	30,3	18,2	33	69,2	0,0	30,8	13
<u>Leeftijd jongste kind</u>								
0-2	58,8	29,4	11,8	34	47,6	38,1	14,3	21
3-5	41,7	25,0	33,3	36	53,3	33,3	13,3	15
6-11	40,6	23,4	35,9	64	29,6	29,6	40,7	27
12-17	34,2	27,8	38,0	79	27,9	11,6	60,5	43
18-24	30,8	48,7	20,5	39	26,3	47,4	26,3	19
<u>Diploma</u>								
Laag	50,7	18,8	30,4	69	52,1	20,8	27,1	48
Midden	37,6	38,7	23,7	93	30,5	32,2	37,3	59
Hoog	35,7	27,4	36,9	84	26,7	30,0	43,3	30

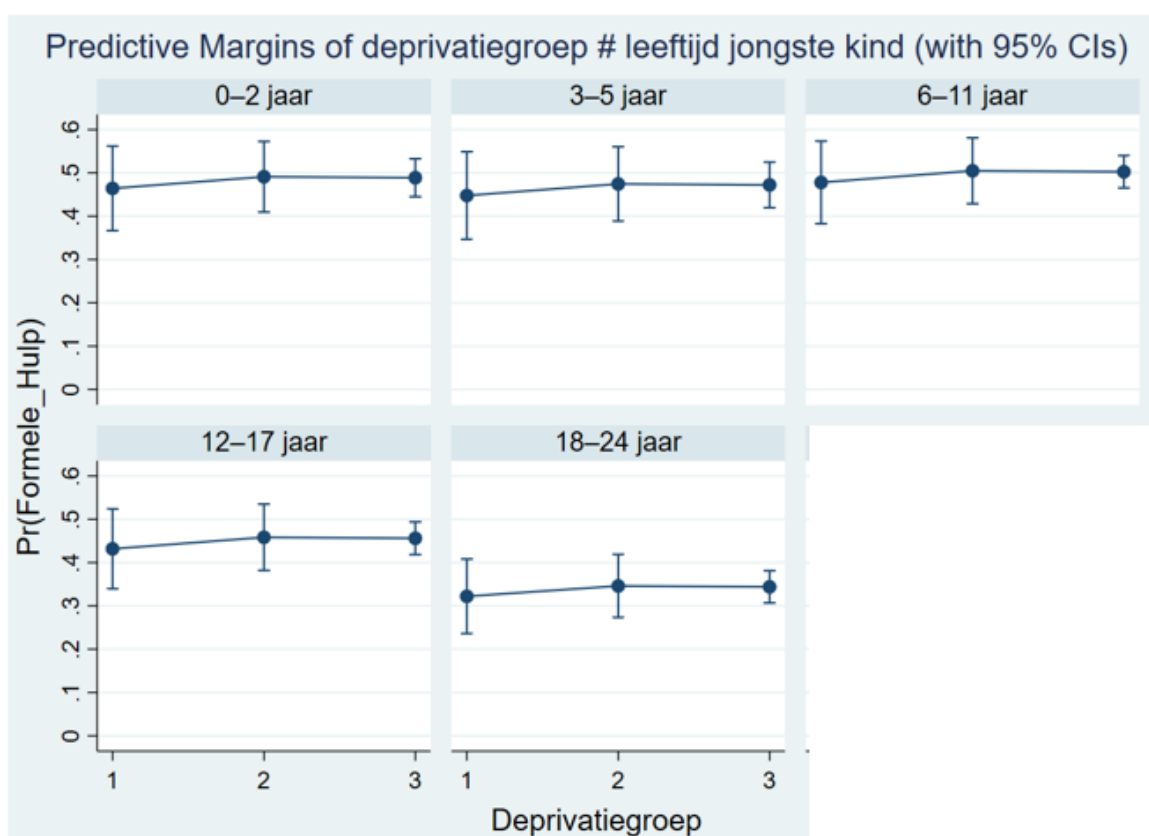
Tabel B5 Inkomensarme en ernstig materieel gedepriveerde personen naargelang hun gebruik van advies, hulp, steun van deskundigen

	Inkomensarmen			Ernstig materieel gedepriveerden		
	Ja	Nee	Totaal	Ja	Nee	Totaal
Totaal (%)	33,7	66,3		39,6	60,4	
Totaal (n)	88	173	261	57	87	144
<u>Geslacht</u>						
M	16,3	83,7	86	27,4	72,6	51
V	42,3	57,7	175	46,2	53,8	93
<u>Herkomst</u>						
BE	47,5	52,5	139	50,6	49,4	83
EU	34,8	65,2	23	40,0	60,0	15
Non-EU	14,1	85,9	99	19,6	80,4	46
<u>Leeftijd</u>						
<35	38,7	61,3	31	44,4	55,6	27
35-44	34,9	65,1	86	48,9	51,1	45
45-54	34,2	65,8	111	30,5	69,5	59
55+	24,2	75,8	33	38,5	61,5	13
<u>Leeftijd jongste kind</u>						
0-2	29,4	70,6	34	45,0	55,0	20
3-5	32,4	67,6	37	26,7	73,3	15
6-11	34,9	65,1	63	46,2	83,8	26
12-17	38,8	61,2	80	55,8	44,2	43
18-24	25,6	74,4	39	20,0	80,0	20
<u>Diploma</u>						
Laag	24,6	75,4	69	33,3	66,7	48
Midden	31,9	68,1	94	44,8	55,2	58
Hoog	42,9	57,1	84	40,0	60,0	30

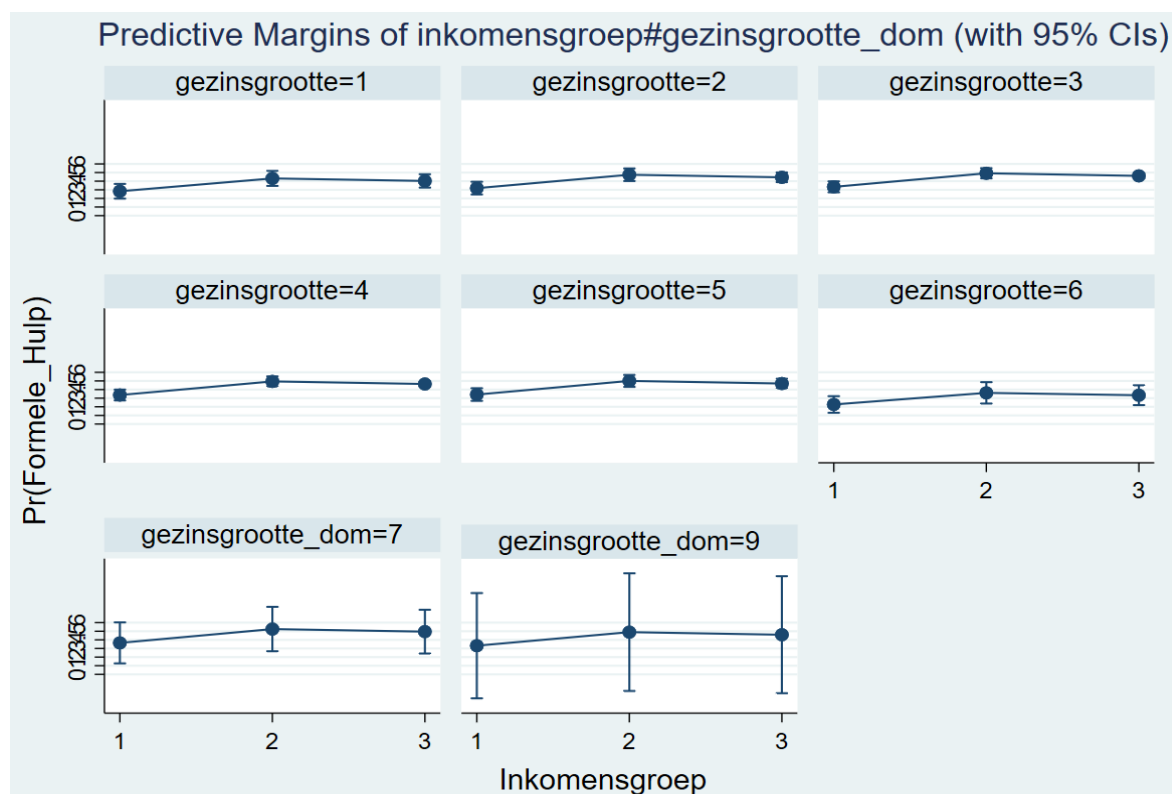
Tabel B6a Marginale kansen per leeftijd jongste kind en inkomensgroep

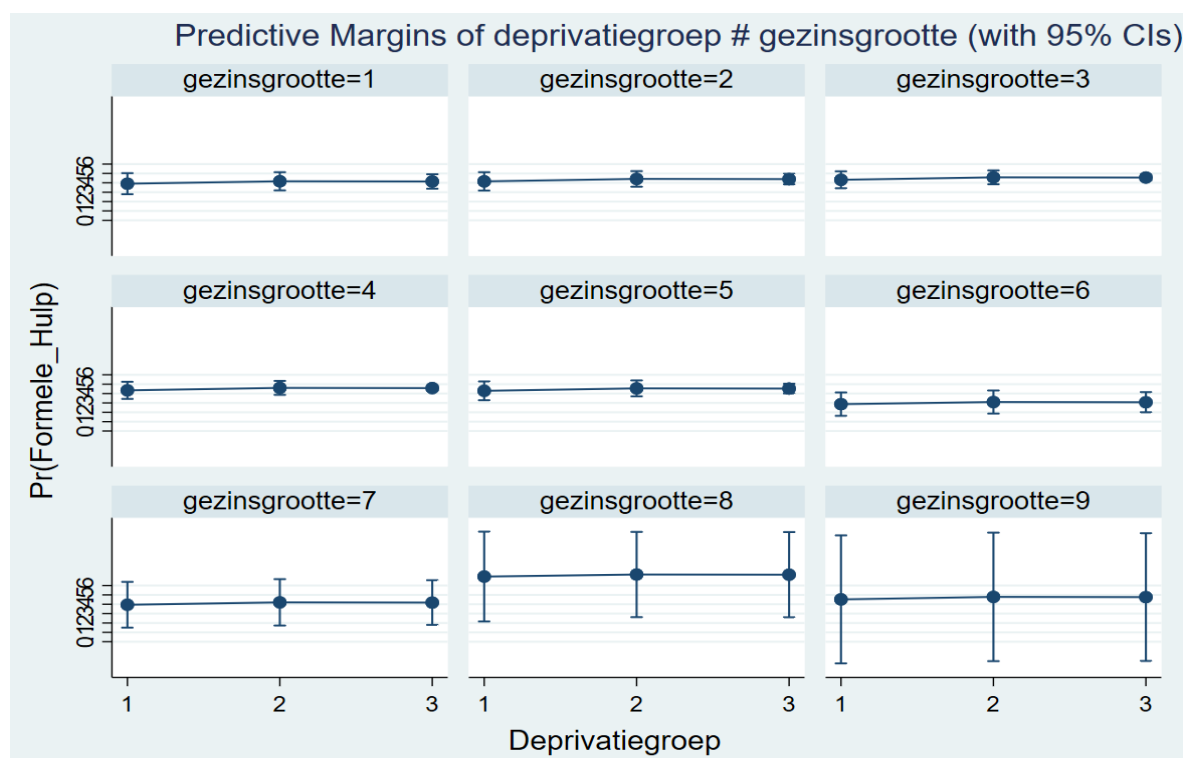
Tabel B6b. Marginale kansen per leeftijd jongste kind en deprivatiegroep

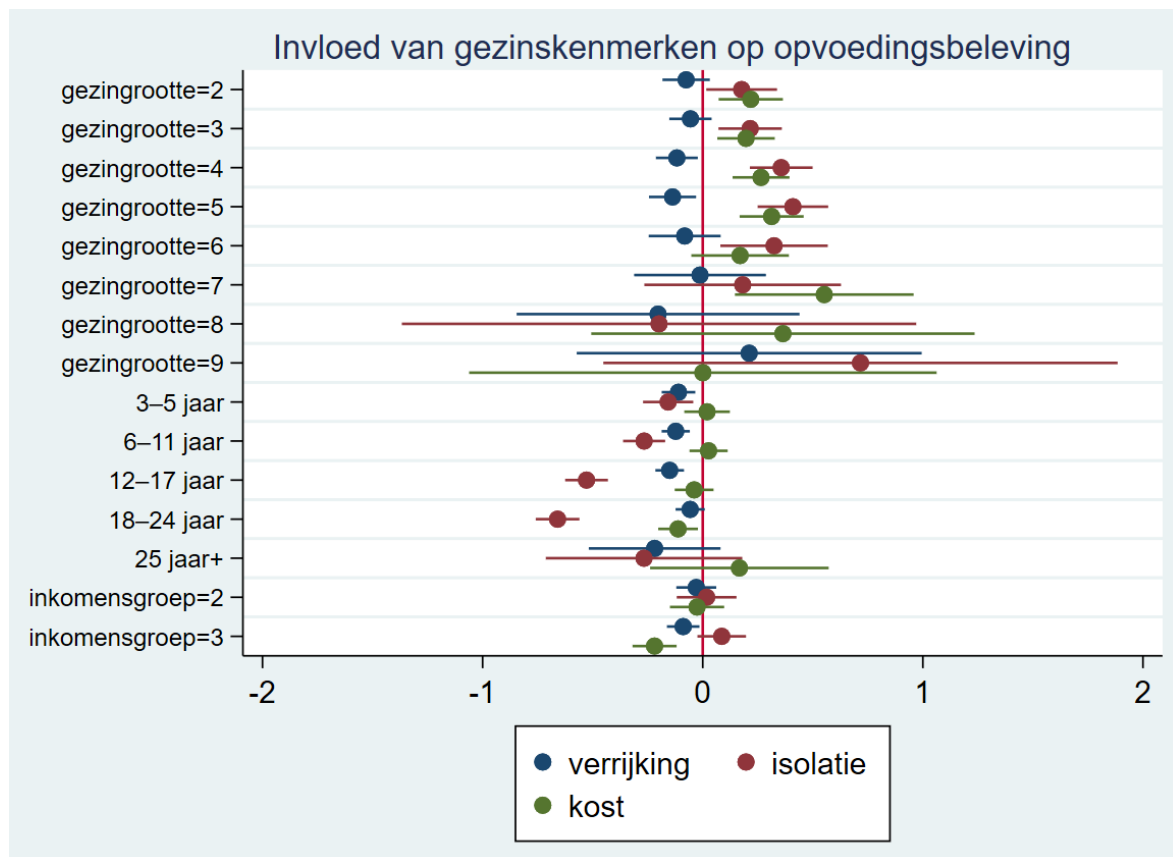

Tabel B6c Marginale kansen per gezinsgrootte en inkomensgroep

Tabel B6d Marginale kansen per gezinsgrootte en deprivatiegroep

Appendix C: Opvoedingsbeleving gecontroleerd op gezinsgrootte en leeftijd jongste kind

Appendix D: Sociaal-emotionele gezondheid

Tabel D1 SDQ-schaalscore zoals bevraagd in de Gezinsenquête (hier gestructureerd ingedeeld door de auteurs), en de scores daaraan gekoppeld.

		Niet waar	Beetje waar	Zeker waar
Emotionele problemen (score 0-10)				
Ik heb vaak hoofdpijn, buikpijn, of ik ben misselijk	V31_3	0	1	2
Ik pieker veel	V31_8	0	1	2
Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen	V31_13	0	1	2
Ik ben zenuwachtig in nieuwe situaties. Ik verlies makkelijk mijn zelfvertrouwen	V31_16	0	1	2
Ik ben voor heel veel dingen bang, ik ben snel angstig	V31_24	0	1	2
Gedragsproblemen (0-10)				
Ik word erg boos en ben vaak driftig	V31_5	0	1	2
Ik doe meestal wat me wordt opgedragen	V31_7	2	1	0
Ik vecht vaak. Het lukt mij andere mensen te laten doen wat ik wil.	V31_12	0	1	2
Ik word er vaak van beschuldigd dat ik lieg of bedrieg	V31_18	0	1	2
Ik neem dingen weg die niet van mij zijn, thuis, op school of op andere plaatsen	V31_22	0	1	2
Hyperactiviteit (0-10)				
Ik ben vaak rusteloos, ik kan niet lang stilzitten	V31_2	0	1	2
Ik zit constant te wiebelen of te friemelen	V31_10	0	1	2
Ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk om me te concentreren	V31_15	0	1	2
Ik denk na voor ik iets doe	V31_21	2	1	0
Ik maak af waarmee ik bezig ben. Ik kan mijn aandacht er goed bijhouden.	V31_25	2	1	0
Problemen met leeftijdsgenoten (0-10)				
Ik ben nogal op mijzelf. Ik speel meestal alleen of bemoei mij niet met anderen	V31_6	0	1	2
Ik heb minstens één goede vriend of vriendin	V31_11	2	1	0
Andere jongeren van mijn leeftijd vinden mij over het algemeen aardig	V31_14	2	1	0
Andere kinderen of jongeren pesten of treiteren mij.	V31_19	0	1	2
Ik kan beter met volwassenen opschieten dan met jongeren van mijn leeftijd	V31_23	0	1	0
Prosociaal gedrag (0-10)				
Ik probeer aardig te zijn tegen anderen	V31_1	0	1	2
Ik houd rekening met hun gevoelens	V31_17	0	1	2
Ik deel gemakkelijk met anderen	V31_4	0	1	2
Ik help iemand die zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt	V31_9	0	1	2
Ik bied vaak anderen aan hun te helpen	V31_20	0	1	2

Tabel D2 Extra SDQ-impactvragen

	Nee	Ja, kleine moeilijkheden	Ja, duidelijke moeilijkheden	Ja, ernstige moeilijkheden
Denk je over het geheel genomen dat je moeilijkheden hebt op één of meer van de volgende gebieden: emoties, concentratie, gedrag of vermogen om met andere mensen op te schieten? (v32)	0	0	1	2
	Helemaal niet	Beetje maar	Tamelijk erg	Heel erg
Belemmeren de moeilijkheden jouw dagelijks leven op volgende gebieden? (v32c)				
Thuis	0	0	1	2
Vriendschappen	0	0	1	2
Leren in de klas	0	0	1	2
Activiteiten in de vrije tijd	0	0	1	2

Appendix E: Gezondheid

Tabel E1 Inkomensarme en ernstig materieel gedepriveerde personen naargelang hun gezondheid (rij%)

	Inkomensarmen			Ernstig materieel gedepriveerden		
	(zeer) slecht	Redelijk – (zeer) goed	Totaal	(zeer) slecht	Redelijk – (zeer) goed	Totaal
Totaal (%)	17,0	83,0		22,1	77,9	
Totaal (n)	44	215	259	33	116	149
Geslacht (n.s.)						
M	14,9	85,1	87	16,7	83,3	54
V	18,0	82,0	172	25,3	74,7	95
Herkomst (n.s.)						
BE	19,0	81,0	137	29,1	70,9	86
EU	26,1	73,9	23	13,3	86,7	15
Non-EU	12,1	87,9	99	12,5	87,5	48
Leeftijd (n.s.)						
<35	12,9	87,1	31	7,4	92,6	27
35-44	14,8	85,2	88	19,2	80,8	47
45-54	16,7	83,3	108	26,2	73,8	61
55+	28,1	71,9	32	42,9	57,1	14
Leeftijd jongste kind (n.s.)						
0-2	12,1	87,9	33	9,5	90,5	21
3-5	13,5	86,5	37	6,7	93,3	15
6-11	18,5	81,5	65	21,4	78,6	28
12-17	22,1	77,9	77	27,9	72,1	43
18-24	15,4	84,6	39	25,0	75,0	20
Diploma (n.s.)						
Laag	26,8	73,2	71	29,4	70,6	51
Midden	8,7	91,3	92	18,6	81,4	59
Hoog	19,0	81,0	84	19,4	80,7	31

